Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

ҲИЖРИЙ ҚАМАРИЙ, 1412 ЙИЛ, ШАВВАЛ, 15-КУН. ● ШАМСИЙ, 1371 ЙИЛ, ҲАМАЛ. 29-КУН.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг рўзномаси

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган 1992 ЙИЛ 18 АПРЕЛЬ, ШАНБА 75-СОН ● 326 ● НАРХИ ОБУНАЧИГА 15 ТИЙИН. СОТУВДА 1 СУМ.

АКАДЕМИЯ ФАНИ: ИМКОНИЯТЛАР ВА ИСТИҚБОЛЛАР

Туб иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш шароитида, айниқса, республиканинг бозор муносабатларига ўтиши даврида долзарб муаммоларни ҳал қилишда фаннинг аҳамияти ва олимларнинг масъулияти ортади. Мустақил республика илм-фани янги вазифаларни ҳисобга олиб, жуда кўп энг муҳим йўналишларда жаҳон даражасига чиқиб олишга йўналтирилиши керак.

Ҳозирги пайтда жамиятни жадал ривожлантиришнинг энг муҳим вазифаларини ҳал қилишда етакчи ўрин тутиши лозим бўлган илм-фанни ривожлантиришга алоҳида аҳамият берилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримовнинг олимлар билан учрашувида шу ҳақда гап борди. Президент 17 апрель куни академиянинг биоорганик кимё, ўсимлик моддалари кимёси илмгоҳларини, «Қуёш физикаси» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг физика-техника илмгоҳини бориб кўрди. Учрашувда бир қанча вазирликлар ва идораларнинг раҳбарлари, республика илмий жамоатчилигининг намояндалари қатнашдилар.

Президентнинг тадқиқотчилар билан учрашуви анъанага айланиб қолди. Ҳозирги учрашув алоҳида аҳамиятга эга — у катта воқеа арафасида, яъни Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг йиллик йиғилиши арафасида бўлиб ўтди. Бу йиғилишда ўтган йилги фаолият якунлари чиқарилади, академия фанининг аҳволи ва унинг бундан буёнги истиқболларига доир масалалар кўриб чиқилади.

Президент ташриф буюрган биоорганик кимё илмгоҳининг лабораторияларида озиқ-овқат саноати учун қимматбаҳо ранглар, ғўзанинг ривожланишини тезлаштирадиган препаратлар, яхши шифобахш дорилар яратилмоқда. Чунончи, Қўқон ёғ-мой комбинатининг чиқитларидан шифобахш госсипол малҳам дори олинди. Илмгоҳнинг пахта тунлами феромонини синтез қилган олимлари куч-ғайрати билан бу ерда ўсимликларни ҳимоя қилишнинг биологик усуллари ишлаб чиқилмоқда ва кенг қўлланилмоқда.

Президент Ўзбекистон Фанлар академиясининг ўсимлик моддалари кимёси илмгоҳида янги дори-дармонлар яратиш соҳасидаги ишланмалар билан танишди, бу ишланмалар ҳозир табобатда жорий этилмоқда. Масалан, бу ерда аллапинин деган дори олинди, у юрак уриши маромми бузилишига қарши самарали восита ҳисобланади. Бироқ бу дори кам туркумда ишлаб чиқарилмоқда, бинобарин, республикамиз аҳолисининг бундай дорига эҳтиёжини ҳозирча қондира олмайди.

СУРАТДА: И. А. Каримов физика-техника илмгоҳи олимлари ҳузурида. Ф. ҚУРБОНБОЕВ олган сурат. (ЎзА).

Илмгоҳ олимларининг бошқа қизиқарли ишланмалари орасида халқ хўжалиги эҳтиёжлари учун жуда зарурлари ҳам кўп. Масалан, қанд-шакар ўрнини босадиган модда олинди, ундан қандолат саноатида фойдаланиш мумкин. Бу ерда мармелад тайёрлашда ишлатиладиган пектин ҳам олинди.

«Қуёш физикаси» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг физика-техника илмгоҳида ҳам жаҳон даражасидаги ишланмалар мавжуд. Гелиоматериалшунослик соҳасидаги тадқиқотлар бу ерда устивор йўналишга айланди. Ўзбекистон ҳудудида ўта соф қотишмалар олишга имкон берадиган ноёб қуёш «печи» бор. Электрон саноати, халқ хўжалигининг бошқа тармоқлари ана шундай қотишмаларга муҳтождир.

Президентга табобат соҳасида қўлланиладиган ва микробларни ўлдирадиган моддаларни ишлаб чиқиш муносабати билан вужудга келадиган катта имкониятлар ҳақида сўзлаб беришди. Бундай моддалар бошқа мамлакатларда йўқ. Шунингдек Президентга инфрақизил нурлар асосида яратилган ва автоклавлар ўрнини босадиган қиздирувчи жовонлар ва қуритиш ускуналари ҳақида сўзлаб берилди.

И. А. Каримов учрашувга якун ясаб, илм-фан ҳозирги пайтда Ўзбекистонда амалга оширилаётган ўзгартишларнинг таркибий қисми бўлиб қолиши лозимлигини таъкидлади. Куч-ғайратларни ижтимоий-иқтисодий тараққиётнинг асосий муаммоларини ҳал қилишга сафарбар этиш, бошқарувнинг самарали усулларини, илм-фанни ташкил этишнинг пировард натижа учун илмий жамоалар масъулиятини оширишга қаратилган илғор шаклларини тезкорлик билан излашни авж олдириш зарур. Бозор муносабатларига ўтиш шароитида илмгоҳларнинг олимлари ва мутахассислари ўз ишланмаларининг рақобатбардошлигини тасдиқлашларига самарали пировард натижаларга тезроқ эришишларига тўғри келади.

Олимлар билан суҳбатда ҳозир илмий тадқиқотларнинг амалий аҳамиятини оширишга, устивор йўналишларни ривожлантиришга асосий эътиборни қаратиш зарурлиги таъкидланди.

Илмгоҳлар Ғарб мамлакатлари билан бевосита алоқа ўрнатишга, қўшма корхоналар, лабораториялар барпо этиш тўғрисида хорижий фирмалар билан шартнома тузишга ҳаракат қилишлари лозим. Бу эса валюта ишлаб топиш ва шу йўл билан илмий муассасаларнинг моддий-техника ва тажриба ўтказиш базасини мустаҳкамлашга олиб борадиган энг тўғри йўлдир. Қолаверса, деб таъкидлади Президент, ҳукумат ишланмаларни рўёбга чиқаришдан келадиган барча валюта тушумларини ишлаб чиқариш ва илмий мақсадларга сарфлаш учун илмгоҳларнинг ўзида қолдиришни кўзда тутувчи чораларни ишлаб чиқмоқда.

Учраашувда Ўзбекистон Бош вазири А. Муталов, республика Фанлар академиясининг президенти М. С. Салоҳиддинов, давлат маслаҳатчиси С. С. Саидқосимов, Бош вазирнинг ўринбосарлари Р. Ражабов ва М. Қорабоев Тошкент шаҳрининг ҳокими А. И. Фозилбеков иштирок этдилар.

(ЎзА).

ВИЛОЯТ КЕНГАШИ СЕССИЯСИ

Халқ депутатлари Сирдарё вилоят кенгашининг навбатдаги сессияси бўлиб ўтди. Анжуманда вилоят маҳаллий бюджетининг 1992 йилги асосий кўрсаткичлари муҳокама қилинди. Музокарада сўзга чиққан депутатлар бозор иқтисоди шароитида маҳаллий бюджетни шакллантириш ва навбатдаги вазифалар ҳақида мулоҳазаларини айтдилар.

Сессия ишида вилоят ҳокими Б. Маҳмудов иштирок этди.

МАИШИЙ ХИЗМАТ ХОДИМЛАРИ УЮШМАСИ

Тошкентда аҳолига маиший хизмат кўрсатиш корхоналари ва ташкилотлари республика уюшмасининг таъсис съезди бўлди.

Съездда уюшманинг низоми қабул қилинди, тафтиш комиссиясининг раиси ва аъзолари сайланди.

Илгари Ўзбекистон аҳолига маиший хизмат кўрсатиш корхоналари ва ташкилотлари маркази раисининг ўринбосари бўлиб ишлаган З. Т. Собиров уюшма раиси этиб сайланди.

Съезд ишида Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари А. Н. Возненко қатнашди.

Туркия—Ўзбекистон:

ҚАРДОШУ ҚОНДОШЛАР ҲАМКОРЛИГИНИНГ ДАДИЛ ҚАДАМЛАРИ

ДИНУ ДИЛИМИЗ БИР, ЭЪТИҚОДИМИЗ МУШТАРАК

● КЕЧА РЎЗНОМАМИЗДА ТУРКИЯЛИК САВДО-САНОАТ ВАКИЛЛАРИДАН КАТТА ГУРУҲИ ЎЗБЕКИСТОНГА ТАШРИФ БУЮРГАНИНИ ХАБАР ҚИЛГАН ЭДИК. МЕҲМОНЛАР ТУРЛИ ВАЗИРЛИК ВА ИДОРАЛАРДА, САНОАТ КОРХОНАЛАРИДА БЎЛИБ, МУСТАҚИЛ ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТИНИНГ ИҚТИСОДИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ, ЎЗАРО ФОЙДАЛИ ҲАМКОРЛИКНИ КЕНГАЙТИРИШ ЙЎЛ-ЙЎРИҚЛАРИ ҲАҚИДА ФИКРЛАШИБ ОЛДИЛАР.
● ЖОЙЛАРДАГИ УЧРАШУВ ВА СУҲБАТЛАР ДЎСТОНА, АМАЛИЙ РУҲДА ЎТДИ.

МУСТАҚИЛЛИК сари қадам қўйган Ўзбекистоннинг бугунги юки анчагина оғир. Аммо қаторида нори бор одамнинг юки ерда қолмайди. Ўзбекистон билан иқтисодий ҳамкорликда тинч-тотув қўшнилардек яшаш истагида бўлган давлатлар оз эмас. Туркия — ана шундай ҳайрихоҳ мамлакатлардан бири. Қолаверса, улар билан миллатимиз илдизлари бир, тилимиз, дилимиз, динимиз бир, эътиқодимиз, мақсадларимиз муштарак. Туркия Ўзбекистонни мустақил давлат сифатида биринчилардан бўлиб тан олди. Икки қардош мамлакат ўртасида дипломатия алоқалари ўрнатилди. Ўшандан бери икки томонлама делегациялар ташрифи яхши анъанага айланиб қолди. Чунончи, куни кеча Тошкентга яна бир гуруҳ туркиялик саноатчилар ва тижоратчилар ташриф буюришиб, жумҳурият халқ хўжалигининг ўзларига тааллуқли соҳаларида амалга оширилаётган иқтисодий ислоҳотларнинг бориши билан танишдилар, саноат ва тижорт жабҳаларида ҳамкорлик қилиш хусусида маслаҳатлашдилар.

Қўшни Туркия давлати билан кенгайиб бораётган ўзаро иқтисодий ҳамкорлик жумҳурият истиқболи учун айни муддао бўлаётир.

Ўзбекистон Президенти бошчилигидаги делегация Туркияга биринчи бор сафар қилганида кўп фойдали маслаҳатлашув ва аҳдлашувлар бўлган эди, йирик тадбирлар белгиланганди. Ҳозир ўша аҳдлашув ва тадбирларни амалга оширишга киришилди. Ўзбекистон — Туркия иқтисодий ҳамкорлигининг бир қатор икки томонлама йўналишлари вужудга келди. Жумладан, бозор иқтисодиётининг Туркия андозасини ўрганиш учун экспорт гуруҳини тузиш, ташқи иқтисодий алоқалар хусусида шартномалар имзолаш, бунинг учун экспорт ва импорт моллар турини белгилаш, қайта ишлаш саноатини жадал ривожлантириш мақсадларида қўшма корхоналар ва ширкатлар очиш, маданият, таълим, соғлиқни сақлаш соҳаларини тараққий эттиришнинг Туркия тажрибасини ўрганиб, қўлланиш каби режалар ана шу йўналишдаги дастлабки саъй-ҳаракатлардир.

Икки халқ ишбилармонлари ўртасида вужудга келган ўзаро ҳамкорлик аста-секин кенгайиб, мустаҳкамланиб бормоқда. Март ойида Ўзбекистонга келган бир гуруҳ ишбилармонлар жумҳурият корхоналарида амалий учрашувлар ўтказганларида қўшма корхоналар тузиш тўғрисида аҳдлашувлар бўлди. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш, саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш борасида шартномалар тузилди. Денгиз транспорти ва бу соҳа учун кадрлар тайёрлаш, Тошкент вилоятининг Келес шаҳрида тери ва жундан тайёр маҳсулотлар ишлаб чиқарадиган қўшма корхона очиш, шу ишда зарур бўладиган техника воситаларини келтириш масалаларида келишиб олинди.

Буларнинг ҳаммаси Ўзбекистоннинг мустақил иқтисодиётини шакллантириш ва мустаҳкамлаш йўлидаги дастлабки қадамлардир.

Туркияга пахта толаси етказиб бериб, у ердан халқ истеъмоли моллари олиб келишни равон йўлга қўйиш ана шу мақсадлардаги саъй-ҳаракатдир.

Ўзбекистон — бой мамлакат, буни бутун дунё билади, эътироф этади. Мингбулоқ нефть кони эса Оллоҳнинг ўзбек халқига яна бир инъоми бўлди. Ана шу бойликни халққа хизмат қилдиришга эришиш — биринчи галдаги вазифадир. Шу жумладан, пахтани қайта ишлаб, тайёр кийим-кечак тикиб, жаҳон бозорига олиб чиқиш учун турк қардошларнинг кўмаги айни муддаодир.

Жумҳурият ишбилармонлари қардошлар билан кенг кўламда ҳамкорлик қилишга тайёрдирлар. Туркиялик саноатчи ва тижоратчиларнинг бу сафарги ташрифлари ҳам долзарб соҳаларда икки томонлама фойдали ҳамкорликни кенг йўлга қўйиш ва бу билан Ўзбекистоннинг бугунги ҳаста иқтисодини тез муолажа этиб, соғлом йўлга солиб юборишга хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикаси Бош вазири А. Муталов қабулида мана шулар ҳақида батафсил фикр алмашинди. Сўнг Туркия делегацияси аъзолари гуруҳларга бўлиниб, ўз соҳалари бўйича вазирликлар ва идораларга, корхоналарга ташриф буюрдилар.

А. ЙЎЛДОШЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

АВТОМОБИЛЬ ЗАВОДИ ҲАМ...

Туркиядаги саноатнинг кимё, нефть кимёси, кон-қазилма, металлургия ва бошқа тармоқларда банд бўлган фирмалари вакиллари республика Вазирлар маҳкамаси ҳузуридаги ёқилғи-энергетика мажмуасида тегишли республика идораларининг раҳбарлари билан учрашдилар. Улар «Манфаатларига кўра» гуруҳларга ажралиб, ўзаро алоқаларнинг истиқболлари билан боғлиқ жуда кўп масалаларни муҳокама қилдилар.

Ҳозир мустақил Ўзбекистон ўзининг жуда катта табиий бойликларини ўзи тасарруф эта олади. Мис, руҳ, қимматбаҳо металлар, газ, нефть — республика замини қаъридаги бойликлар рўйхатининг бир қисми холос. Шу бойликларни қазиб чиқариш, қайта ишлаш, халқ хўжалиги эҳтиёжлари учун фойдаланиш осон вазифа эмас. Бу соҳада бошқа мамлакатлар ёрдамисиз, замонавий технологияларсиз иш қилиб бўлмайди.

Суҳбат қатнашчилари фикрлашиб олишгач, биргаликда ҳаракат қилиш йўлларини белгиладилар. Сўнгра Туркия фирмаларининг вакиллари концернларга, вазирликларга бориб бевосита ишга киришдилар. Масалан, қишлоқ хўжалик машинасозлиги концернида «Хема» деб аталган Туркия фирмаси билан муддаолар протоколи имзоланди. Кичик автомобиллар ишлаб чиқарадиган қўшма корхона барпо этиш кўзда тутилмоқда. Туркиялик ишбилармонлар биргаликда юк ташийдиган кичик тракторлар, жаҳон стандартлари даражасида эҳтиёт қисмлар ишлаб чиқаришдан ҳам манфаатдордирлар.

(Давоми 2-бетда).

Бисмиллоҳир раҳмонир роҳийм

ЎЗБЕКИСТОН ВА САУДИЯ АРАБИСТОНИНИНГ ҚЎШМА БАЁНОТИ

Исломнинг икки муқаддас масжиди ходими, Саудия Арабистони подшоси Фаҳд бин Абдул Азизнинг таклифига биноан, Ўзбекистон Республикасининг Президенти жаноби олийлари Ислом Каримов 1412 ҳижрий йилининг 8-10 шаввол кунлари (1992 милодий йилининг 11-13 апрель кунлари) Саудия Арабистони подшолигига расмий ташриф буюрдилар. Ташриф чоғида жаноби олийлари билан исломнинг икки муқаддас масжиди ходими ўртасида учрашув бўлиб ўтди. Учрашув давомида икки қардош давлат ўртасидаги икки томонлама муносабатлар муҳокама қилинди ҳамда халқаро аҳвол масалалари, хусусан Яқин Шарқда тинчлик ўрнатилиши жараёнига ва Афғонистон муаммосини ҳал этишга доир масалалар юзасидан фикр алмашилди. Саудия томони Ўрта Осиё мусулмон республикаларининг мустақилликка эришганликлари ва уларнинг миллий, маданий эътиқод ва имон қадриятларининг тикланаётганлиги муносабати билан ўзининг ғоят мамнун эканлигини изҳор қилди. Бу эса дунёнинг мана шу минтақасида хавфсизлик ва барқарорликни мустаҳкамлашга кўмаклашади.

Томонлар иккала мамлакат ўртасида дипломатик муносабатлар ўрнатилганлигидан мамнуният ва хушнудлик изҳор қилдилар ҳамда иккала мамлакат ўртасида қардошлик алоқаларини мустаҳкамлаш ва чуқурлаштириш йўлида иккала халқ орзу-ўйлари ва муддаоларини барча соҳаларда рўёбга чиқариш ҳамда ўзаро манфаатларни амалга ошириш учун ҳаракат қилишга қарор қилдилар.

Томонлар мусулмон дунёсини ривожлантириш ишидаги фаолиятда жиддий ва самимий ҳаракатлар қилиш, бир-бирларининг ички ишларига аралашмаслик сиёсати, давлатлар ва халқлар ўртасида қурол ишлатмаслик учун, қардошларча тенг ҳуқуқли муносабатларни ривожлантириш ва мустаҳкамлашга хизмат қилиши учун барча куч-ғайратларини бирлаштириш зарурлигини таъкидладилар.

Икки қардош мамлакат ўртасида дўстлик ришталарини мустаҳкамлаш ҳамда тарихий ва маданий алоқаларни қўллаб-қувватлаш муддаосидан келиб чиқиб, томонлар иқтисодий, савдо, техника, сармоя, ёшлар ўртасида ва спорт соҳасида ҳамкорлик ўрнатиш масалаларини кўриб чиқдилар.

Ҳар икки мамлакатда амал қилаётган қоидалар ва қонунларга мувофиқ, иқтисодий, савдо, сармоя ва техникавий соҳаларда ҳамкорликни рағбатлантириш ҳамда иқтисодий, савдо ва техника соҳаларидаги делегацияларни ҳамда гуруҳларни ўзаро бир-бирларига юбориш ва ҳар икки мамлакат ўтказадиган халқаро тижорат ва саноат кўргазмаларида иштирок этиш мақсадларида, шунингдек фан, техника, маданият, спорт ва ёшлар масалалари соҳасида ҳамкорликни рағбатлантириш учун ҳамда икки қардош мамлакат ва улар халқларининг равнақи ва ривожланишига фойда келтириши мумкин бўлган барча ишларни амалга оширишга интилиб, томонлар тегишли чора-тадбирларни амалга оширишга қарор қилдилар.

Томонлар ҳар иккала давлатларда қабул қилинган ташкилий тадбирларга мувофиқ, иқтисодий, савдо, техникавий, маданий ва илмий соҳаларда, шунингдек ёшлар ва спорт масалаларида ҳамкорлик қилиш тўғрисида битимлар тайёрлашга келишиб олдилар.

Улар Яқин Шарқдаги можароларни тинч йўл билан ҳал қилишни қўллаб-қувватлашларини, Фаластин халқининг миллий ҳақ-ҳуқуқларини мукаммал амалга оширишни ўз ичига олувчи Фаластин масаласини доимий ва адолатли ҳал қилинишига эришувнинг муҳимлигини таъкидладилар.

Томонлар Афғонистондаги низони ҳал қилиш бўйича Бирлашган Миллатлар Ташкилоти раҳбарлигида олиб борилаётган халқаро ҳаракатлардан ўзларининг мамнун эканликларини таъкидлаб ўтдилар. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котиби билан мухолиф томонлар ўртасида эришилган, Афғонистонда хавфсизлик ва тинчликни тиклашни таъминлайдиган сўнгги битимни қўллаб-қувватлашларини билдирдилар.

Президент жаноби олийлари Ислом Каримов ташриф чоғида Президентга ва унга ҳамкорлик қилувчи делегацияга кўрсатилган дўстона ва самимий қабул учун, шунингдек Исломнинг икки муқаддас масжиди ходими подшо Фаҳд бин Абдул Азизнинг Исломнинг юксак ва олижаноб қоидаларидан келиб чиқиб, ривожланаётган мамлакатларнинг тикланишида ҳамда давлат ўртасидаги ҳамкорлик ва бирдамликни қўллаб-қувватлашда ва ана шу мамлакатлар халқлари ўртасидаги қардошларча муносабатларни мустаҳкамлашда қатнашиб, кўрсатилган ёрдам ва ҳаракатлари учун Исломнинг икки муқаддас масжиди ходими подшо Фаҳд бин Абдул Азизга ва Саудия халқига миннатдорчилик изҳор қилди.

«Халқ сўзи» таништиради

АКАДЕМИК БЕКЖОН ТОШМУҲАМЕДОВ—ОАК РАИСИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримов Ўзбекистон Фанлар академияси раёсати ҳамда республика Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳайъатининг таклифига биноан Фанлар академияси физиология ва биофизика илмгоҳининг директори Б. О. Тошмуҳамедовни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясининг раиси этиб тайинлади.

Бу жуда катта воқеа. Бунинг сабаби илмий ходимлар эндиликда собиқ марказда эмас, балки мустақил республика пойтахтида аттестациядан ўтишлариданги на иборат эмас. Очиғини айтайлик: Б. О. Тошмуҳамедовнинг бу лавозимга тайинланиши кўплар учун кутилмаган воқеа бўлди. Чунки Бекжон Ойбекович Тошмуҳамедов кўпгина масалаларда Президентга муҳолифлик мавқеида туради. Ана шундай пайтда бирдан кутилмаган қарор қабул қилинди. Маълумки, муайян доираларда давлат бошлиғи барча нуфузли лавозимларга «ўз» одамларини тайинлайди, деган фикр бор.

Хўш, Тошмуҳамедов ким, унинг ҳаётий позицияси қандай, бу таниқли олимнинг нималар ҳаяжонга солмоқда! У билан ЎзА мухбири худди шу ҳақда суҳбатлашди.

— Бекжон Ойбекович, илм-фан, айниқса асосий илм-фанлар катта маблағни талаб қилади. Ҳозир эса, иқтисодий таназзул даврида, фақат ризқ-рўзимиз тўғрисида ўйлашга тўғри келган бир пайтда бу соҳага катта маблағ ажратилишини орзу қилиш ҳам қийин. Шунга қарамай илмгоҳингиз жамоаси ишлаяпти. Ишлаганда ҳам натижадорлик билан меҳнат қиляпти.

— Ҳақиқатан ҳам пул масаласи қийинроқ. Шунга қарамай ҳафсаламиз пир бўлгани йўқ. Асосий фанлар шу дақиқанинг ўзида самара бермайди, бу ҳар куни зўр бериб олиб борадиган меҳнатдир. Жуда кўп тажрибалар ўтказиш йўли билангина кутилган натижага эришиш мумкин. Ана шундай натижалар бор.

Ҳозир биз жуда қизиқарли иш билан бандмиз — асаб тизимини тадқиқ этишнинг кимёвий воситаси бўлган нейротоксинларни изляпмиз. Бу ишнинг тафсилотларига тўхталиб ўтирмайман. Бир нарсани айтишим мумкин: бизнинг бу

(Давоми 2-бетда).

ПАХТАКОРЛАР ТАВАККАЛ ҚИЛИШДИ

ХОРАЗМ вилояти шимолий районларида ғўзанинг учта янги нави экила бошланди. Бу навларнинг хоссалари деҳқонларнинг эътиборини жалб қилди.

Масалан, Шовот районида 2 минг гектардан ортиқ ерга «Қирғизистон-3» нав ғўза чигитини экиш режалаштирилган. У совуққа чидамли бўлиб, уни эртароқ экиш мумкин. Хонқа районидаги «Дўстлик» жамоа хўжалигида ғўзанинг «Ашхобод-36С» навини синаб кўришга аҳд қилинди. Бу нав яхши ривожланади, кўсаклари салмоқли бўлади, ҳар бир кўсакда 6 грамм ва ундан ҳам кўпроқ пахта бўлади. Бу юқори кўрсаткичдир. «Боғот» давлат хўжалигида экилаётган «АН-415» нави тола кўп чиқиши билан фарқ қилади.

Тажрибанинг натижаси кузда маълум бўлади.

ҚАРДОШУ ҚОНДОШЛАР ҲАМКОРЛИГИНИНГ ДАДИЛ ҚАДАМЛАРИ

(Боши 1-бетда).

Ўзбекистон кимё концернида «Мертким» фирмаси билан муддаолар протоколи имзоланди. Бу фирма рўзғор кимёси моллари — шампуньлар, кукунлар, кир ювиш воситалари ва шу кабиларни ишлаб чиқаришга ихтисослашмоқда. Туркиялик ишбилармонлар фақат илғор технологияларни етказиб беришга тайёр бўлибгина қолмай, айни пайтда уларни бизнинг имкониятларимиз ҳам қизиқтирмоқда. Масалан, уларни жуда кўп соҳаларда ишлатиладиган карбоксилметилцеллюлозани тозалаш қизиқтиряпти. Уни валюта эвазига сотиб олишга тайёрдирлар.

Бошқа тармоқларда ҳам ҳамкорлик алоқалари белгиланди. Вазирлар маҳкамаси ҳузуридаги ёқилғи саноати, энергетика, кимё ва металлургия мажмуи бўлимининг бошлиғи Б. А. Ашрафхонов учрашувга якун ясаб бундай деди:

— Биз Туркиядан келган ишбилармонлар билан учрашув ва суҳбатларнинг натижаларидан мамнунмиз. Дастлабки қадамлар қўйилди. Алоқаларимиз ўзаро манфаатли йўлдан мустҳкамланиб, ривожланиб бораверади, деб ўйлаймиз.

(ЎзА мухбири).

САФАР БЕХАТАР БЎЛСИН

РЕСПУБЛИКАМИЗГА ташриф буюрган туркиялик қардошларнинг бир гуруҳи Ўзбекистон Ҳаво йўллари авиакомпанияси ва саёҳат ишларига алоқадор ходимлар билан музокаралар олиб боришди. Меҳмон ва мезбонларнинг ниятлари эзгу эканлиги суҳбат жараёндаги енгил руҳдан ҳам маълум эди. Икки қардош халқ вакиллари ўзаро алоқаларни имкон қадар тезроқ ва самаралироқ ривожлантириш тарафдори эканлиги ишбилармонлару тадбиркорлар суҳбатида бот-бот такрорланди.

— Биз, ўзбек халқи билан томири бир бўлган қардошлигимиздан хурсандмиз ва мана шу яқинлигимизни ўзимизни амалий ишларимизда намоён қила олишимиз керак, — дейди «Истамбул ҳаво йўллари» шахсий фирмасининг раҳбари **Шарофиддин Ойдин.** — Сизлар шахсий ёки давлатники бўлишидан қатъий назар ўзаро ҳамкорликни янада яхшилаш ниятида эканлигингиздан бошимиз осмонга етди. Келинглар, шу икки туркий халқнинг сайёҳларини биргаликда хизматини қилайлик.

Ўзбекистон Ҳаво йўллари авиакомпанияси бош директори Ғани Рафиқов туркиялиқ касбдошларининг таклиф ва истакларини самимий қабул қилди. У Ўзбекистон ҳаво йўлларига алоқадор мулоҳазаларни билдирди.

— Ҳозир республикамизда хорижий давлатлар билан алоқа қилиш учун хайрли саъй-ҳаракатлар бўлаётгани, бу, мустақиллигимиз шарофатидан, албатта. Сиз яхши ният билан мамлакатимизга ташриф буюриб турибсиз, таклифларингизни албатта ўрганиб чиқиб самодаги қатновни ривож топтиришга доим тайёрмиз...

Шунингдек, Ўзбекистон тарафидан «Сайёҳ-интур» бирлашган дирекциясининг директори Галина Шачнева, Ўзбекистон «Интурист» жамоасидан Владимир Мадиев ва бошқалар турк-ўзбек алоқаларини жонлантириш борасида ўзларининг таклифларини айтишди. Ўз ўрнида турк қардошларимиздан «Ас туризм» ширкати сардори Аҳмет Ҳамди Айан, «Члусой туризм» шахсий фирмаси директори Сафар Члусой ҳам икки халқнинг бордикелдисида камарбаста бўлажак эканликларини изҳор қилишди...

Музокарлардан мен шу нарсани англадимки, эртага йўлларимиз равон, сафаримиз бехатар бўлгай. Бу ғанимат дунёнинг ширинлиги, мазмуни қардошлар дийдори эканлигига яна бир карра амин бўласан киши.

Тоҳир ДОЛИ ўғли,
«Халқ сўзи» мухбири.

«ЁРДАМ БЕР, БИРОДАР!»

РЕСПУБЛИКАМИЗГА амалий визит билан ташриф буюрган туркиялик саноатчи сармоядорларнинг Ўзбекистон маҳаллий саноати раҳбарлари билан учрашуви қизғин баҳс ва дўстона мунозаралар руҳида ўтди. Ўзбекистон маҳаллий саноат вазири В. А. Чжен туркиялик меҳмонларга республикамиз маҳаллий саноатининг имкониятлари ва келажаги ҳақида гапирар экан, бу соҳада мамлакатларимиз ўртасидаги изчил ҳамкорлик ҳар икки томон учун ҳам бениҳоя фойдали бўлур эди деб таъкидлади. Пахта, жун, ипак, терини қайта ишлаш ва улардан сифатли, жаҳон талабларига мос маҳсулотлар ишлаб чиқариш учрашув иштирокчиларининг диққат марказида бўлди. Ўзбекистон вазири, бизни хом ашё етказиб беришдан кўра кўпроқ уларни тайёр маҳсулотга айлантириш имкониятлари қизиқтиришини гапирди. У қўшма корхоналар ташкил этиш, бунинг учун бизда имкониятлар, муҳандислик коммуникациялари, энг асосийси хом ашё етарли эканлигини, тайёрланган маҳсулотларнинг маълум қисми сармоядорлар ихтиёрида бўлишини айтди.

Туркия саноат-савдо палатаси иттифоқи раёсатининг аъзоси **Ризо ОЙДИН** иқтисодий ҳамкорликда ишлаб чиқариш билан тижорат баробар бориши лозим, бусиз кўзланган мақсадга эришиш қийин, деб ҳисоблайди. У ўзбекистонлик ҳамкасбларини бу соҳада дадилроқ ҳаракат қилишга чорлади.

Меҳмонларни кўпроқ пахта хом ашёси қизиқтириши бутун учрашув давомида сезилиб турди. Улар бу соҳада негадир ишлар юришиб кетавермаётганини эслатишди. Делегация аъзоларидан бири «Ўзбек пахтасини қандайдир оврўполик воситачилар орқали сотиб олишимизни ҳеч танамга сиғдиролмайман, биз ўзаро келишишимиз ҳам мумкинку», дея оғриниб гапирди.

Однан УЧКАЧ исмли турк йигити ўтган йили август ойида Чилонзорда кўйлак тикадиган қўшма корхона очди. У Туркиядан 34 та дастгоҳ, маълум муддатга етгулик мато олиб келибди. Унинг ихчам тикув корхонасида 22 ўзбек ишчиси меҳнат қиларкан. Бироқ у ўз корхонасининг нормал ишлашига имкон берилмаётганидан нолиб гапирди. Одняннинг айтишича, Туркиядан олиб келган матоси яна 1.500 дона кўйлак тикишга етаркан, холос.

— Мато сўраб то вазирликкача чиқдим. «Йўқ, бермаймиз» дейишди.

— Эҳтимол, сизнинг корхонангизбоп материал бизда йўқдир?

— Қайда, тиқилиб ётибди. Бермаймиз, ўзимизга керак дейишади. Қизиқ, мен маҳсулотимни Туркияга олиб кетмайман-ку!

— Материал топилмаса не қилурсиз?

— Начора, кетарман, қардош...

Учрашувдан чиқиб келар эканман, Одянга қилинаётган бундай муносабатдан ўзимни ҳам айбдордек ҳис қилдим. Унинг:

— Матбуотдан экансан, ёрдам бер, қардош, — деб кўзимга тикилганида истиҳоладан ўзимни қаерга қўйишни билмай қолдим.

Совет тузуми шакллантирган, қон-қонимизга сингиб, маддалаб кетган «бюрократия» туркиялик бу сармоядор йигитнинг ҳам белини синдириб юбормаса гўргайди...

Мана шунга йўл қўймаслигимиз керак!

Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ҚЎШМА КОРХОНАЛАР ҚУРИЛАДИ

Ўзбекистон қурилиш вазири Қ. Муҳаммадалиев Туркия қурилиш фирмаларининг бошлиқлари ва ишбилармонларини қабул қилди.

— Биз турк қардошларимиз билан она юртимиз тупроғида яна юз кўришаётганимиздан бахтиёрмиз. Сиз азизларнинг ўзбек диёрига ташрифларингиздан миннатдормиз. Сизларнинг тажрибаларингиздан, тадбиркорликларингиздан, андоза олиш ниятидамиз. Ўзбекистонда ҳар йили 7,5 — 8 миллиард сўмлик қурилиш ишлари амалга оширилди. Йилига 10—11 милион квадрат метр ҳажмда уй-жой қурилиб фойдаланишга топширилади. Амалга оширилаётган бу ишларни чегара деб бўлмайди Сизларга маълумки, шу кунгача халқ хўжалигимиз фақат бир тарафлама ривожланди, яъни хом ашё етказиб берадиган базага айлантирилган эди. Бизда етиштириладиган пахтанинг 10-11 фоизинигина ўзимизда ишлатамиз. Қолган қисмини эса чет элларга хом ашё сифатида сотишга мажбурмиз. Агар пахта ҳосилининг ҳамма қисми ўзимизда ишлатилиб, тайёр маҳсулот ҳолида жаҳон бозорларига чиқариб сотилганда эди, иқтисодий фойда бениҳоят ошган бўларди. Буни амалга ошириш учун эса бизда замонавий техника ва лойиҳалар асосида қурилган завод ва фабрикалар зарур. Уларни қуриш учун сизларнинг кўмакларингиз ва тажрибаларингиз бизга қўл келади. Ҳозирча ўзаро манфаатли бўлган маҳсулот айирбошлаш асосида ишлашимиз мумкин. Биз сизлар билан қўшма корхоналар ташкил этишда, қишлоқ хўжалиги учун зарур бўлган иншоотлар қуришда ҳамкор бўламиз. Биз етарли қурилиш материаллари учун хом ашёларга ва ишчи кучларига эгамиз.

Шундан кейин Туркиянинг «Эрдемир» қурилиш фирмасининг бошлиғи **Тефик Эртузим** сўз олди.

— Мен бу ерга турк халқи ва Туркияда фаолият кўрсатаётган 600 мингдан ортиқ шахсий ширкатлар номидан ўз тилак, истакларим ва амалий таклифларим билан келдим. Ўзбекистон саноати ривожланган маълум тажрибага эга дейиш мумкин. Биз Ўзбекистонда иқтисодий бурилишлар ясашда кўмаклашишга ўз тажриба ва билимларимизни шу ишга сарфлашга тайёрмиз. Мен ва сафдошларим сизларнинг қурилиш ташкилотларингиздаги аҳвол билан танишиб чиқамиз. Ишонаманки, Ўзбекистонда қурувчилар ва лойиҳачиларнинг тажрибасига суянса бўлади. Шунинг учун ҳам сизлар билан Ўзбекистонда ва чет элларда қўшма корхоналар ташкил этиш таклифини ўртага ташлаймиз.

Мунозарада турк ишбилармонларига қурилиш объектларида унумли иш олиб бориш учун замонавий техника ва ускуналар ва кредит ёрдам сўраш, қурилиш объектлари қуриб битказилгандан сўнг келадиган фойдани ўзаро манфаатли қилиб белгилаш, Туркия билан қурилиш техникаси, кўтаргич кранлар, трайлерлар, юк ташиш транспортлари билан савдо қилиш масалаларида ва автомобиль двигателлари ремонт қиладиган, чет эл машиналарига техника хизмати кўрсатадиган, металл қурилмалар ишлаб чиқарадиган қўшма корхоналар ташкил этиш борасида фикрлашиб олинди.

О. РАҲИМОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

«ЎЗБЕКИСТОН ЎЗИ БИР ДУНЁ»

ТУРКИЯ давлати сиёсат ва савдо-саноат доираларининг намоёндаларидан бир гуруҳи — Туркия иқтисод бирлиги бошқаруви аъзоси муҳтарам Салим Огитур бошлиқ меҳмонлар Ўзбекистон мева-сабзавотчилик ва узумчилик саноати концернига ташриф буюрдилар. Ташкилот раҳбари А. Тошкенбоев туркиялик ишбилармонларни аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш борасидаги концерн фаолияти билан қисқача таништирди. Сўнгра улар Тошкент шаҳрида жойлашган қайта ишлаш саноати корхоналари билан яқиндан алоқа ўрнатиш, лозим бўлса уларга амалий ёрдам кўрсатиш мақсадида гуруҳларга бўлинишди.

Биз Туркиянинг Бурса шаҳридаги «Екмасан» нон маҳсулотлари фирмасининг эгаси жаноб Аҳмет Баруқчу ўғли ва макарон маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи йирик фирмаларнинг ҳомийси, Анқарада чоп этиладиган мустақил «Замон» рўзномаси соҳиби муҳтарам Алаеддин Қоялар билан Ўзбекистон нон маҳсулотлари концернига ташриф буюрдик. Бу ерда ҳамкасбларнинг қизғин ишчанлик руҳида давра суҳбати бўлиб ўтди. Концерн раисининг биринчи ўринбосари Н. Д. Тен нон ишлаб чиқариш технологияси билан меҳмонларни таништирар экан, жумладан шундай деди:

— Кейинги йилларда корхоналаримизни замонавий ускуналар билан жиҳозлашда бирмунча илгари қадам ташланди. Бу борада Олмония билан ўрнатилган алоқаларимиз яхши самара бераяпти.

«Винклер» фирмаси ускуналари туфайли Тошкентда ва вилоятлардаги ўндан ортиқ шаҳарларда иссиқ нонлар билан савдо қилувчи кичик цехлар ишга туширилди. Италия фирмалари макарон ишлаб чиқаришда бизга ҳомийлик кўрсатишаётган бўлса, Австриядан хамиртуришлар олаяпмиз. Бироқ бу Туркия билан алоқа ўрнатишимизга, ўзаро ҳамкорлик қилишимизга асло халақит бермайди. Агар таклифларингиз бизга маъқул бўлса, бажонидил қабул қиламиз.

Аҳмет Баруқчу ўғли:

— «Винклер» фирмасининг машҳурлиги маълум. Иншоолло, бизнинг технологиямиз уларга нисбатан мукаммал, иш тажрибаларимиз ҳам анча мустаҳкам. Улар билан рақобатлашишга ишончимиз мўл.

Алаеддин Қоя:

— Олмонияликларга нисбатан бизнинг технологиямиз уч ҳисса арзонга тушади. Бу ҳозирги иқтисодий танглик даврида сизларга қўл келади, деб ўйлайман. Шунингдек, хамиртуруш тайёрловчи, макарон ишлаб чиқарувчи ҳамкорлик корхоналарини қуришга ҳам тайёрмиз. Агар лозим топсангиз, Туркияга ташриф буюришингиз, «Нух Анқара макарна» — макарон ишлаб чиқариш фабрикасига ҳамда менинг муҳтарам дўстимнинг «Екмасан» нон маҳсулотлари фирмаси ишлари билан танишиб келишингиз мумкин. Чунки юз эшитгандан бир кўрган афзал.

Мезбонлар ўз мутахассисларини Туркияга юборишга, ўзаро ҳамкорлик қилиш масаласини шундан сўнг ҳал этишга томонлар келишиб олишди.

Туркиялик ишбилармонлар Ҳамза районидаги «Колос» деб номланган иссиқ нонлар билан савдо қилувчи цехнинг иши билан танишдилар. Маҳсулот турлари уларга манзур бўлса-да, аммо сифат даражаси ҳақида мақтов сўзларини айтишдан ўзларини тийишди.

Меҳмонлар 2-нон комбинатида ўтказилаётган «Наврўз» байрамини бориб кўрдилар. Уларга кўрсатилган иззат-икромдан, меҳмондўстликдан кўнгли тўлган муҳтарам зотлар қайтишар экан:

— Бизда бундай шодиёналар ўтказилмайди, — деди Аҳмет Баруқчу ўғли. Унинг бу бир оғиз сўзи замирида ётган маънони талқин қилишга ожизлик қилдим. Ўнда балки ўзбек халқининг қадимий анъаналарга содиқлигидан ҳайратланиш аломати ётибдими, ёки «булар қачон ишлайди» деган маъноми... Менимча, ҳар иккала ҳолатда ҳам у ҳақ.

Куннинг иккинчи ярмида меҳмонлар Алишер Навоий хиёбонини ва унинг номи билан аталган метро бекатини, эски шаҳар бозори расталарини ва шаҳарнинг диққатга сазовор бошқа жойларини бориб кўрдилар. Нарх-наволар билан қизиқишди.

— Ўзбекистон ўзи бир дунё экан, — деди Алаеддин Қоя мезбонлар билан хайрлашаётиб.

Юсуфбек МУРОД,
«Халқ сўзи» мухбири.

ТИЖОРАТЧИЛАР КЕЛИШИБ ОЛИШДИ

Республика Савдо Вазирлигида шу вазирликнинг ходимлари Туркия савдо фирмаларининг Истамбулдаги савдо палатаси бош директори Илҳом Эрем бошчилигидаги вакиллари билан учрашдилар.

Учрашувда «Тошкент» биржаси, «Ўзбекбирлашув», «Осиё Сургут» савдо кампанияси ва «Тижорат» савдо-ишлаб чиқариш фирмаси ходимлари, савдо бошқармаларининг бошлиқлари қатнашдилар.

Вазирнинг биринчи ўринбосари К. Н. Комилова меҳмонларга республикада савдо-сотиқ тузилмаси, бу соҳадаги ютуқлар ва тармоқ ходимларини ташвишлантираётган муаммолар ҳақида сўзлаб берди.

Учрашувда томонлар савдо соҳасидаги ҳамкорликни ривожлантириш ҳамда товар айирбош қилишни ўзаро халқ истеъмоли моллари, озиқ-овқат маҳсулотлари, халқ ҳунармандчилиги буюмларини ва бошқа маҳсулотларни етказиб беришни кенгайтириш тўғрисида аҳдлашиб олдилар. Истамбулда, Измирда, Тошкентда, Самарқанд ва Бухорода қўшма савдо уйлари, фирма дўконлар, супермаркетлар очиш режалаштирилди. Миллий таомлар ресторанларини очиш, ўзбек ва турк таомлари кунларини мунтазам ўтказиб туриш тўғрисида келишиб олинди. Биргаликда куч-ғайрат сарфлаб озиқ-овқат маҳсулотларини қайта ишлайдиган ёрдамчи корхоналар барпо этиш истаги билдирилди.

Учрашув қатнашчилари унинг натижаларидан мамнун бўлганликларини айтдилар.

(ЎзА мухбири).

АКАДЕМИК БЕКЖОН ТОШМУҲАМЕДОВ—ОАК РАИСИ

(Боши 1-бетда).

соҳадаги тадқиқотларимиз асаб ҳужайралари фаолиятининг воситаларини очиб беради.

— Илмгоҳингиз мутахассислар орасида катта обрўга эга. Тошкентда биофизика мактаби вужудга келди. Академик Тошмуҳамедовнинг ўзи ҳам кенг илмий доираларда машҳур. Лекин буларнинг негизи собиқ СССРда яратилган. Мана энди, сизнинг илмий командангиз «алоҳида парвоз қилаётган» пайтда қандай иш тутиш керак?

— Асосий фанларни ривожлантириш фақат бадавлат иқтисодий жиҳатдан гуллаб-яшнаган мамлакатларнинг қўлидан келади. Собиқ Иттифоқ улкан давлат ҳисобланганлиги бежиз эмас, унда асосий фанларга етарли эътибор бериб келинган. Аввалги юқори доираларда чуқур, истиқболли тадқиқотларсиз олға ҳаракат қилиб бўлмаслигини тушунишар эди. Айни пайтда авторитар тақсимот тизмаси бир вақтнинг ўзида илм-фан учун тўсиқ бўлиб қолган эди.

Ҳозир нима бўляпти? Чор атрофда фақат иқтисодий сакраш тўғрисида гап боряпти. Хўш, иқтисодий сакрашни қандай амалга ошираса бўлади?. Республика иқтисодий тараққиётнинг Туркия моделини танлаб олди. Бу кўп жиҳатдан тўғридир. Чунки ана шу мамлакатда жуда кўп ижтимоий-иқтисодий муаммолар саноқли йиллар ичида ҳал этилди. Бироқ бошқа нарсага эътибор бермай, бирор модулни маҳкам ушлаб олиш ярамайди. Тўғри, у ерда иқтисодиётда, маркетингда катта натижаларга эришилди. Аммо Туркияда асосий фаннинг ўзи йўқ. Бизда эса бундай фан бор! Мен ўзим ишлаган йилларда ўнга яқин фан докторлари ва 40 дан ортиқ фан номзодларини тайёрлаганимдан фахрланаман. Улар ҳозир республикадаги кўпгина академия илмгоҳларида ва олий ўқув юртларида самарали ишлашяпти.

Яна бир муҳим жиҳатни айтиб ўтиш керак. Асосий фан ўз моҳияти жиҳатидан байналминалдир. Тажрибалар ва тадқиқотлар сенинг илмгоҳингда ўтказилаётган бўлса ҳам, бошқа республикалардаги касбдошларинг нималар устида ишлаётганлигини жуда яхши биласан, киши. Бунинг ажабланарли жойи йўқ. Биз башарият бахт-саодати йўлида ишлаяпмиз.

— Лекин янги лавозимга тайинланганингиз муносабати билан жонажон илмгоҳдан кетишингизга тўғри келса керак? Янги лавозимингизга қандай қарайсиз?

— Менга ўзим тузган жамоа билан хайрлашиш жуда оғир. Лекин бу ерда касбдошларим, номлари илм-фан оламида машҳур бўлган олимлар қолишяпти. Хуллас, илмгоҳнинг келажагидан мен хотиржамман. Янги ишга тайинланиш тўғрисида гапирганда, таассуфки, жуда кўп муаммоларни ҳал қилишга тўғри келади. Собиқ Бутуниттифоқ Олий Аттестация комиссияси иш тизимини яхши биламан, У ерда нуқсонлар жуда кўп эди. Холис баҳо бермаслик ҳам, таниш-билишлик ҳам... шулар жумласидандир.

Лекин ижобий томонлари ҳам бор эди. Нималар дейишганда ҳам ер юзининг олтидан бир қисми ҳудудида фаннинг барча соҳаларида чинакам истеъдодли олимларни топиш мумкин эди. Бизга қийинроқ бўлади. Ўзбекистонда асосий фан мустаҳкам мавқеда турган бўлса ҳам, ҳар ҳолда барча йўналишларда шундай эмас. Шу боисдан ўзимизни бир республика доирасида чеклаб қўйишда маъно йўқ. Чамаси экспертларнинг минтақалараро комиссиясини тузамиз. Мисол учун олганда, Туркманистонда ва Тожикистонда биофизикага доир юқори малакали мутахассислар деярли йўқ. Бинобарин, улар ёрдам сўраб бизга мурожаат қилишади. Бошқа соҳаларда ҳам шундай. Хуллас, биз фақат Ўрта Осиёдаги республикалар, Қозоғистон ва Озарбайжон билан эмас, балки бутун жаҳон илмий ҳамжамияти билан мустаҳкам ҳамкорлик қилмоқчимиз. Биз уларни эксперт сифатида жалб этамиз. Энг муҳими олимларимиз ишига баҳо берганда субъективизмга йўл қўймасликдир. Бу соҳада худди спортдагидек иш тутмоқ керак. Жаҳондаги малака белгилашга кўра, лангар билан энг яхши сакровчилар ўнлигига олти метрлик белгидан ошиб ўтадиганлар киради. Бу ўринда мисол учун беш ярим метрлик белги ундан юқориси билан баравар деб ҳеч ким исботлашга уринмайди. Биз ҳам талабни пасайтиришга мутлақо йўл қўймаслигимиз керак. Талабнинг пасайиши жиддий йўқотишларга олиб боради.

— Сиз икки йирик соҳада мутахассиссиз. Бошқа йўналишларда иш қандай бўлади?

— Биласизми нима, асосий фанда ўзаро боғлиқ жиҳатлар жуда кўп. Бинобарин асарнинг қадр-қимматига баҳо бера оламан. Чуқур, ҳар томонлама экспертизага келганда эса, бу ишни бажариш учун Олий аттестация комиссиясида мутахассислар ишлашади. Айтмоқчи, ҳозир Олий аттестация комиссиясининг низоми ва қоидаларини тайёрлаш ишлари тугалланмоқда.

— Ҳар ҳолда сиз — демократик ислоҳотлар ҳаракати Сиёсий ижроия комитетининг аъзосисиз. Ҳокимиятта нисбатан муҳолифликда турган эдингиз, янги лавозимга тайинланишга қандай муносабатда бўлдингиз?

— Аввал шуни айтиб қўяй, амалий муҳолифликда эдим. Бундай муҳолифлик эса маълумки, идора этаётган ҳокимиятга ёрдам беради, ҳокимият камроқ хато қилади, ўзига талабчанроқ бўлади, бундан ташқари дастуримизнинг кўпгина бандлари ҳозироқ амалга ошди. Ўзбекистон мустақил бўлди. Ўзбек тилига давлат тили мақоми берилди. Ҳарбий хизматга доир масалалар ҳал этилди. Инсон ҳуқуқлари муаммосигина қолди, аммо уларни уч ой ичида ҳал этиб бўлмайди, ахир. Ҳамма масалани ҳал этиш учун вақт керак.

Янги лавозимга тайинланишимга келганда, эса, мен буни илмий асарларим эътироф этилиши деб биламан, Айтмоқчи, илмий ходимларнинг улушига чинакам баҳо беришнинг ўзи ҳам инсон ҳуқуқларини тан олишдир, чинакам демократиядир.

— Бекжон Ойбекович, сизнинг таржимаи ҳолингиз кўп жиҳатдан, айтиш мумкинки, тарихга айланган «ривожланган социализм мамлакати»га хос эмас. Отангиз Ойбек — буюк ёзувчи. Унинг ўғли отасининг шуҳратидан хотиржам фойдаланиши мумкин эди. Лекин сиз ўз йўлингизни танлаб олдингиз...

— Энг муҳими инсоннинг ўз виждонига мувофиқ яшашига ҳаракат қилишидир. Мен физиолог бўлишга аҳд қилган эканман, бунинг ажабланарли жойи йўқ. Уйда менга ҳеч ким бировнинг фикрини ҳеч қачон тиқиштирмаган. Инсон ўз йўлини ўзи танлаб олиши керак. Бунда севимли иш билан шуғулланиш жуда муҳим. Мен шундай ишни танлаб олдим ва бахтлиман.

Айтмоқчи, қизларим ҳам касбни мустақил танлашган. Менимча улар ҳам адашганлари йўқ.

...Шундай қилиб, Ислом Каримов командасида муҳолифлардан бир киши пайдо бўлди. Президент уни танлаб олгани тасодиф эмас. Академик Тошмуҳамедовни биладиган одамлар уни ҳақиқатан ҳам билимдон, принципиал ва адолатли олим деб таърифлайдилар. Илм-фанда таниш-билишликнинг ашаддий душмани бўлган Бекжон Ойбекович майда-чуйда ишларда ҳам ҳалол-покдир. Тошмуҳамедовнинг Олий аттестация комиссиясига бошлиқ қилиб тайинланиши Президент Каримовнинг ходимларни танлаш сиёсатидаги жуда муҳим жиҳатдир: чунки у ҳаммани, ҳатто ўз рақибларини ҳам ҳамкорлик қилишга бекордан-бекор даъват этгани йўқ. Ўзбекистон Республикасининг чинакам мустақиллиги учун шундай ҳамкорликка даъват этган.

Л. ЛЕВИН.

Ташвишли хабар

АЙБДОРЛАР ТОПИЛАРМИКИН?..

УРГАНЧДАГИ 6-, 32- ВА «ҚУЁШЧА» БОҒЧАЛАРИДА БОЛАЛАР ОВҚАТДАН ЗАҲАРЛАНИШДИ

ЭРТАЛАБ боғчага сопа-соғ йўл олган 58 нафар ўғил-қиз 9 апрель куни ота-оналари бағрига қайтишмади. Уларни зудлик билан шаҳар шифохоналарига жойлаштиришга мажбур бўлинди.

Воқеа тафсилоти бундай: ўша куни боғчаларга одатдагидек Урганч сут-ёғ заводида тайёрланган сут маҳсулотлари келтирилди. Бола—бола-да. Таомнинг таъмига қараб ўтирармиди? Ошпаз опажонлари улашган пишлоқни бир пасда паққос туширишди. Нонуштадан сал фурсат ўтмаёқ кўпчилик болаларнинг кўнгли айниб, бот-бот қайт қила бошлашди. Хайриятки, илдизи жиноятга бориб тақалувчи бу галги муттаҳамликдан ҳеч бир бола нобуд бўлмади. Шошилинч чора-тадбирлар туфайли заҳарланганлар ҳаёти сақлаб қолинди. Касалхоналарга ётқизилганларнинг 42 нафари эртаси куниёқ ота-онаси қучоғига қайтди. 16 нафари эса шифохонани 2—3 кундан сўнг тарк этишди.

7 апрелда нарх-навонинг кўтарилиши муносабати билан сут маҳсулотларининг анчагинаси сотилмасдан қолиб кетди. Завод ишбилармонлари уни ташлаб юборишга кўзлари қиймай боғчаларга тарқатишган бўлса керак, дейишаяпти мутахассислар, шифокорлар. Шунингдек, сут маҳсулотларини ташиш ва болалар боғчаларида сақлаш қоидалари ҳам бузилган. Воқеа сабабларини аниқлаш ва айбдорларни жазога тортиш юзасидан махсус комиссия тузилди. Ҳозир текшириш ишлари олиб борилаяпти. Айбдорлар қилмишларига яраша жазо олсалар керак.

Урганчда бу каби кўнгилсизликлар аввалари ҳам содир бўлган эди. Аммо айбдорлар номигагина жазоланган. Кўплар эса ундан турли йўллар билан буткул қутулиб қолишганди. Қани, кўрайликчи, бу галги текширув ишлари қандай тугаркин?

А. СОБИРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ПАХСА ВА БЎЙРА

Иқтисодий муносабатларнинг издан чиқиши, хом ашё танқислиги Андижон вилоят таъмирлаш-қурилиш трести жамоасининг ҳам ишига таъсир қилмай қолмади. Бажариладиган иш ҳажми қисқариши кўпчилик қурувчиларнинг ишсиз қолишига олиб келди. Лекин трест жамоаси ўзаро маслаҳатлашиб, ишсизликдан қутулишнинг йўлини топди. Қурувчилар уй тиклаш билан шуғулланишни маъқул кўришди.

Гап шундаки, Президентимиз фармонига мувофиқ кейинги йилларда уй қуриш учун ер ажратиб берила бошлади. Ҳозир шахсий уй қурувчилар кўп. Лекин улар талайгина қийинчиликларга дуч келмоқдалар.

Ота-боболаримиз шундай шароитда нима қилган бўлур эдилар? Трест қурувчилари бу саволга кексалар ёрдамида жавоб топишди. Уларнинг маслаҳати билан қўшни республика усталари қўллаган усулни ўрганишга келишилди. Трест жамоаси вакиллари Тожикистоннинг Конибодом ва Хўжанд шаҳарларига йўл олишди. У ерда тожик оғаларимиздан пахса девор билан уй тиклаш, томини эса оддий бўйра билан ёпиш ёки черепица қоплаш йўлларини ўрганишди. Бу усул ҳам қулай, ҳам арзон, узоқдан хом ашё кутилмайди.

МАККАГА—ШАХСИЙ МАШИНАЛАРДА

НАМАНГАН вилоятининг бир гуруҳ мусулмон ёшлари ўзларининг шахсий автомашиналарида Ўзбекистон — Саудия Арабистони йўналиши бўйлаб Умра сафарида бўлдилар. Бу муборак зиёрат Маданият ва умуминсоний қадриятлар халқ академияси қошидаги «Маънавий мерос» илмий-ижодий ишлаб чиқариш марказм томонидан уюштирилди. 28 киши эллик уч кун мобайнида Тожикистон, Туркманистон, Озарбойжон, Эрон, Туркия, Сурия, Иордания, Саудия Арабистони йўллари бўйлаб жами 15 минг километр йўл босди. Саёҳатчилар Саудия Арабистонидаги Маккаи мукаррама ва Мадинаи мунаввара шаҳридаги Байтуллоҳни, пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом дафн этилган муқаддас зиёратгоҳни ва ислом динининг бошқа диққатга сазовор жойларини бориб кўрдилар. Ватандошлар билан учрашувлар ўтказишди, иқтисодий ва маданий ҳамкорликни кучайтириш йўлларини белгилаб олдилар.

Р. ИРИСОВ.

• Иқтисодиёт қирралари

КУЧЛАР БИРЛАШСА...

Иқтисодиётимизда бозор муносабатларига ўтиш жараёни бошланди. Бу ҳол ўз навбатида олдимизга қатор вазифаларни кўндаланг қўймоқдаки, уни амалга ошириш ниҳоятда оғир ва мураккаб эканлигига кун сайин ишонч ҳосил қилмоқдамиз.

Қўлимда ўзимизда чоп этилган статистика маълумоти. Бу ҳужжатда қайд этилишича, охирги 15 йил мобайнида республика аҳолиси қарийб 7 миллион кишига кўпайган. Аммо миллий даромад 5,7 фоиздан 3,1 фоизга камайган, истеъмол даражаси 6,8 фоиздан 2,1 фоизга қисқарган. Саноатда эса «А» ва «Б» гуруҳи маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажми салкам 2,5 марта озайган. Яна бир мисол. «Экономическая газета»нинг 1988 йил ноябрь ойи сонларидан бирида қуйидаги маълумот берилган: собиқ СССРда жон бошига ишлаб чиқарилган истеъмол моллари 1168, озиқ-овқат 465, ноозиқ-овқат маҳсулотлари 703 сўмни ташкил этди. Ўзбекистонда эса ана шу кўрсаткич мутаносиб равишда 470, 202 ва 268 сўмга тўғри келди. Собиқ марказ ўз зиммасига олган меҳнат тақсимотига кўра, бу камомадни давлат жамғармаси ҳисобига тўлдиришга ваъда қилган эди, бироқ ҳаётда бундай бўлмади. Натижада Ўзбекистон аҳолисининг қарийб 25 фоизи ўта камбағал ҳолатга тушиб қолди. Бунинг асосий сабаби республикада ишлаб чиқариш бир томонлама ривожланганлиги, узоқ йиллар мобайнида у хом ашё манбаи сифатида исканжада ушлаб турилганида эди. Савол туғилиши мумкин: яхши ниятлар билан бошланган қайта қуриш ва жадаллаштириш, иқтисодий ислоҳотни амалга ошириш дастурлари нега рўёбга чиқмади? Нима учун уларнинг биронтаси ҳам ниҳоясига етмади? Чунки ислоҳотчиларга маъмурий-буйруқбозлик тузумидан жуда қашшоқ эътиқоду умид, даҳрийлик мафкурасию ҳеч нарсадан қўрқмаслик, ҳалолу ҳаромнинг фарқига бормасликдек ярамас иллат мерос қолганди. Жумҳуриятимизнинг ҳақиқий мустақилликка эришиши, бозор иқтисодиётига ўтиш йўлида сунъий равишда пайдо қилинаётган катта ғовлар бунинг ёрқин далилидир. Шу ўринда хорижлик ҳамюртимиз Абдулқодир Темир Бухорий жанобларининг фикрларини келтириш жоиз: **«Марғилон яқинида Ленин номли жамоа хўжалиги бор экан. Унинг раиси билан учрашиб, ҳамкорлик қилмоқчи, пахтани қайта ишлайдиган, чигит ёғи тайёрлайдиган, совун ишлаб чиқарадиган завод қурмоқчи бўлдик. Жами ускунани олиб келаман, дедим. Хўп, бажарамиз, деди у. Аммо ҳамон амалий ишдан дарак йўқ».**

Ҳозирги кунда Ўзбекистон Республикаси саноатининг асосий муаммоларидан бири мавжуд корхоналардаги дастгоҳларни янгилаш, эскиларини таъмирлашдан иборат. Сабаби — ишлаб турган енгил саноат тармоқларининг ўзида технологик ускуналар, гарчи уларнинг 41 фоизи сўнгги 5 йил мобайнида ўрнатилган бўлса-да, аксарияти жаҳон стандартлари талабига жавоб бера олмайди. Озиқ-овқат, гўшт ва сут саноатида ҳам аҳвол яхши эмас. Бу тармоқлардаги асосий фондлар 28 фоизининг ёши 5—10, 27 фоизи 10—20 йилга тенг, 3,5 фоизи эса аллақачон умрини яшаб бўлган. Табиийки, улар ёрдамида иқтисодий муаммоларни ҳал қилиш мураккаблигича қолаверади. Ачинарлиси шуки, шундай шароитда республика корхоналарининг омборларида жуда катта миқдорда дастгоҳлар сақланмоқдаки, уларнинг 29 фоизи хорижий давлатлардан келтирилган. Ана шу жамғарилган ва ўрнатилиши лозим бўлган ускуналар ҳисобга олинган жами дастгоҳлар миқдорининг 60 фоизига тўғри келади. Унинг 55 фоизи эса амалда маҳсулот бериши лозим эди.

Тошкент мотор заводида 1988 йили Германия Федератив Республикасининг «Крауз» фирмасидан келтирилган 10,8 миллион сўмлик дастгоҳ, Италиянинг «Комау» фирмасидан олиб келинган 9,2 миллион сўмлик автомат ускуналар чанг босиб ётибди. Бошқа вазирликларга қарашли корхоналарнинг омборларида ҳам боқибеғамлик туфайли яроқсиз ҳолга келган қимматбаҳо машина-механизмлар истаганча топилади. Агар ана шу дастгоҳлар шахсий мулк бўлганда эди, ишончим комилки, ҳеч бири йиллар мобайнида бекор турмасди. Ҳақ сўз аччиқ бўлса-да, ашаддий жиноятга сабабчи бўлган кимсаларга мана бу пурҳикмат сўзларни эслатиб қўймоқчиман: Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом саҳобаларга бундай деганлар: «Бу дунё деб охиратдан кечган киши ҳам, охират деб дунёсидан кечган киши ҳам сизларнинг яхшингиз эмас. Балки ҳар иккисидан баҳраманд бўлган киши яхши кишидир». Ислом таълимоти ўша ҳалол меҳнат билан дунё топиш ва уни ҳалол ишларга сарф қилишни муҳим ибодатлардан деб ҳисоблайди. Бу динда одам Тангрининг ердаги халифаси саналиб, дунёни обод, фаровон қилиш ҳамманинг зиммасидаги бурч деб қаралади. Шундай экан, халқ мулки — дастгоҳларнинг омборларда чириб, занглаб ётганини қандай изоҳлаш мумкин? Юз берган аҳвол халқимизни, республикамизни иқтисодий тангликдан олиб чиқиб кетишга ёрдам бериш ўрнига янада чуқурроқ инқирозга тортмайдими?

Иқтисодиётнинг ночорлигига, шунингдек, мавжуд корхоналарнинг тўла қувват билан ишламаётганлиги ҳам сабаб бўлди. Бунинг исботи сифатида 1990 йилда халқимизга 193 миллион сўмликдан ортиқроқ маҳсулот етказиб берилмаганлигини айтиш кифоя. Хусусан, Андижон ип-йигирув ишлаб чиқариш бирлашмаси 60, Навоий электрохимия заводи 52 миллион сўмликдан зиёд маҳсулотни етказиб бермадилар. Чунки мазкур корхоналарда ишга туширилмаган қувватлар мутаносиб равишда 40 ва 37,4 фоизни ташкил этади. Жиззахдаги аккумулятор заводи эса 1988 йилда фойдаланишга топширилганига қарамай, ускуналарнинг атиги 15,4 фоизи ишлатилмоқда. Оқибатда 14,5 миллион сўмлик ғоят зарур эҳтиёт қисм бой берилди.

Булардан англашиладики, оғир вазиятдан чиқишнинг, халқ хўжалиги талаб ва эҳтиёжларини қондиришнинг мақбул йўли, юқорида таъкидланганидек, жами корхоналар асосий фондларининг фаол қисмини жаҳон стандартлари даражасида тезроқ таъмирлаш, ҳалигача фойдаланилмай ётган капитал маблағларни сарфлаган ҳолда чала иншоотларни илдам ишга туширишдир. Бу ишга хорижий давлатларнинг, ишбилармонларнинг сармоясидан кенг фойдаланиш лозим. Керак бўлса, фойданинг маълум қисмини уларга бериш, шу тариқа ишлаб чиқариш структурасини такомиллаштириш, халқ хўжалигининг барча жабҳаларида барқарорликни таъминлашни ҳаётнинг ўзи тақозо этмоқда. Бунга эришиш осонликча бўлмайди, албатта.

Лекин мушкулни енгиллаштиришнинг имкони бор: Туркия модели ёрдам беради. Абдулқодир Темур Бухорий фикрларига яна бир карра қулоқ солайлик. «Турк халқи ўзбеклар сингари меҳнаткаш, — дейди у. — Улар ер юзининг қаерида бўлишмасин, ўз нонларини ҳалол топишга ўрганишган. Жумладан, ривожланган мамлакатларда ишлаб, мўмай даромад қилувчилар жуда кўп. Биргина Олмонияда 3 миллионга яқин турк миллатига мансуб аҳоли меҳнат қилиб, ўз иқтисодини тўғрилаб олмоқда. Ёки бўлмаса Голландия, Бельгия каби Оврўпо мамлакатларида 600 мингдан кўпроқ турклар турли ишларни бажаришмоқда. Ёлланган ишчиларга юқори ҳақ тўланади. Шу йўл билан улар бир-икки йил ичида ўзларини тутиб олиш имкониятига эгадирлар. Шуни ишонч билан айта оламанки, кейинги йилларда Туркия мамлакатларида очилган қатор кичик корхоналар соҳиблари ўз фаолиятини ривожланган Оврўпо мамлакатларида оддий юмушларни бажаришдан бошлашган».

Кўриб турибсизки, айни шу йўл бизга жуда қўл келади. Чунки жамият ривожида энг узоқ хизмат қиладиган асосий фонд — инсон. Бироқ тараққиёт жараёнида унинг онгидаги ишга нисбатан эътиқодни тозалаш зарур. Эътиқод нима ўзи? Бу — кишининг ўз кўнглига тугиб олган тўхтами-қаноати. Бинобарин, дунёда ана шу хислатга эга бўлмаган одамнинг ўзи йўқ. Лекин эътиқод хилма-хил бўлади: биров ўз ҳавойи нафсига эргашиб тирикчилик ўтказади. Демак, унинг эътиқоди — ўша жиғилдон. Биров... меҳнатни номоз ўқишдек фарз ва муқаддас билади. Ҳозир кўпчилик эртанги кунга ишонмай қўйган. Негаки, узоқ давом этган иқтисодий тақчиллик халқнинг турмушини ночорлаштирди.

Эндиликда халқ хўжалигини экстенсив усулда ривожлантириш даври ўтди. Давлатимизнинг иқтисодий қудрати — сиёсий мустақиллик манбаи бўлиб, уни фан ютуқларига, фан-техника тараққиётига суянмай рўёбга чиқариб бўлмайди. Бунинг учун албатта соҳада юқори самарадорликка эришиш, унинг фидойи заҳматкашларига етарли даражада шароит яратиб бериш, ходимнинг ўз меҳнати натижасидан манфаатдорлигини таъминлаш талаб этилади. Қаранг: «Аргументи и факти» ҳафтаномаси шаҳодат беришича, капиталистик дунёда ишлаб чиқарилган бир сўмлик маҳсулотнинг 56 тийини унинг яратувчисига тегади. Бу кўрсаткич АҚШда 62, собиқ СССРда эса атиги 33 тийин бўлган. Мана сизга меҳнат унумдорлиги ўсишию пасайишининг мезони!

Ўн иккинчи беш йилликда республикамизда илмий-техникани ривожлантириш мақсадларига 132 миллион сўм ажратилган эди. Аммо ана шу муддат мобайнида бу режа бир неча бор қайта кўриб чиқилди. 1990 йилда соҳага 221 миллион сўм берилсада, беш йиллик топшириғи барибир 79 фоиз бажарилди, холос. Яъни илмий хулосанинг ҳар тўртдан бири ниҳоясига етказилмади. Бунга сабаб молиявий маблағнинг йўқлиги ёки унинг етарли даражада тақсимланмаганлигидир.

Бу борада Япония тажрибасига таяниш фойдадан холи бўлмайди. Мазкур мамлакат 80-йилларда ўзининг минтақавий режасини эълон қилди. Ана шу дастур асосида барча ўқув юртлари ва илмий-текшириш институтлари кучлари бирлаштирилди. Айни чоғда ишбилармонлару олимлар ҳамкорлигида корхоналарни қайта таъмирлаш жадал бошлаб юборилди. Илғор технологиялар, ишланмалар ишлаб чиқаришга дадил жорий этилганлиги натижасида қисқа муддатда юқори сифатли маҳсулотлар тайёрлаш йўлга қўйилди. Ҳозир Япония дунёдаги қудратли давлатлардан бири.

Ҳаққоний савол туғилади: бизда олимлар, тадбиркорлар йўқми? Бор, етарли. Фақат уларга эркин ҳаракат қилишлари, бутун салоҳиятларини рўёбга чиқаришлари учун қулай шарт-шароит яратилмоғи керак. Шундагина ечимини кутаётган қатор муаммолар тезроқ ҳал этилади, халқнинг турмуши даражаси ортиб, мустақиллигимиз янада мустаҳкамланишига тамал қўйилади.

Азимжон ШАРИПОВ,
иқтисод фанлари номзоди, доцент.

● МЕҲНАТ инсонни ҳам жисман, ҳам ақлан камол топтирувчи омилдир. Қолаверса, меҳнат одамни лоқайдлик аталмиш маънавий оғир дарддан асрайди. Лоқайдликка чалинган кишида эса на ватанпарвар, на инсонпарварлик туйғулари бўлади. Унинг ҳаёти мазмунсиз кечади. Бундан Худонинг ўзи асрасин...

Эрта-индин ниҳолдек бугунги авлод улғайиб мустақил ҳаётга қадам қўяди, паст-баланд сўқмоқларга дуч келади. Бунинг учун ёшлар ҳозирдан чиниққан ҳолда тарбия топмоқлари керак.

Тошкент шаҳридаги 10-ўрта мактаб ўқувчилари муаллимлари ёрдамида бир неча йилдан буён ипак қурти боқиб келишади. Олинган даромадларни эса синфларни жиҳозлаш, жамоатчилик тадбирларини ўтказиш каби ишларга ҳаражат қилишади. Улар ўз меҳнатлари самарасидан ҳурсандлар, албатта. Бу йил эса болалар уч қути пилла уруғи олиб, парвариш қилишмоқчи. Шу кунларда ўқувчилар қўлбола пиллахонани тузатиш билан машғуллар.

СУРАТДА: Болалар ўқитувчилар М. Саъдуллаев ва М. Мирусмонова билан ишлашмоқда.

Р. АЛЬБЕКОВ суратга олган.
(ЎзА).

ҚАЛОВИ ТОПИЛДИ

Бағдод мебель фабрикаси жамоаси минг тонна қишлоқ хўжалик маҳсулотлари сақланадиган янги омбор қуришга киришди. Мебелчиларга шунча маҳсулот сақлаш нимага керак бўлиб қолди, деган савол туғилиши мумкин. Гап шундаки, корхона жамоаси деҳқончилик маҳсулоти эвазига хом ашё муаммосини ҳал этиш мумкинлигини ўз тажрибасида синаб кўрди. Улар шу йўл билан Пермь шаҳридаги фанер ишлаб чиқариш комбинати ҳамда Хабаровск вилоят ўрмончилари билан ўзаро шартнома тузишди. Шунга кўра олинган ёғоч маҳсулотидан Бағдод тамғаси туширилган «Салют» стенкалари, бир ва икки қутили стол ва шкафларни ишлаб чиқаришни яна бошлаб юборишди. Хом ашёнинг йўқлиги туфайли фабрика иш фаолиятини икки ой муддатга тўхтатиб қўйган эди.

Энди у кунлар ортда қолмоқда. Маҳсулот чиқиб турибди, ойлик маошлар 4,5 баравар ошди. Бағдод ва қўшни районларнинг хўжаликлари, ижарачилар мебелчилар эҳтиёжи учун керакли қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етказиб беришга розилик билдиришди.

Р. КАМОЛОВ,
УзА мухбири.

МАЙДОН КЕНГАЙДИ

Сурхондарё вилоятида бу йил пахта майдони бирмунча қисқарди, қарийб бир ярим минг гектар ерга ҳашаки лавлаги экилди. Чорва моллари маҳсулдорлигини оширишда муҳим омил бўлаётган бу экин вилоят иқлим шароитига жуда мос келмоқда. Масалан, ўтган йили ҳар гектар ерда 330 центнердан кўпроқ ҳосил етиштирилди.

Вилоят деҳқонлари лавлагичиликда оила пудратидан кенг фойдаланишмоқда. Бу илғор усул, айниқса Ангор, Денов, Шеробод ва Жарқўрғон районларида унумли қўлланиляпти.

• Мустамлакачилик тарихидан

ХЕВА ИСТИЛОСИ

Хева истилоси шу пайтгача тарихда «Хева экспедицияси» деб юритиларди. Ушбу босқинчилик юриши иштирокчилари томонидан ёзилган ва чоп этилган бир қанча асарлар бор. Иванининнинг «Хева ва Амударё», Городековнинг «1873 йилги Хева юриши — Кавказ отряди ҳаракатлари», Колокольцовнинг «1873 йилги Хева экспедицияси», Э. Костенконинг «Ҳева шаҳри 1873 йилда», Желебужскийнинг «Хеванинг олинишига оид очерклар», Мак-Гаханнинг «Ўрта Осиёга юриш ва Хеванинг забт этилиши», шарқшунос Куннинг асари ва суратли альбомлари шулар сирасидандир. Буларда тарихий воқеага, асосан босқинчилик нуқтаи назаридан ёндашилган. Мазкур мақолада Хева мудофаасида бевосита иштирок этган; Ватан ҳалокатини ўз кўзи билан кўриб, тарих саҳифаларига муҳрлаган оташин ватанпарвар муаррих Муҳаммад Юсуф Баёний нуқтаи назари акс этган.

Ўрта Осиё вилоятларини бирин-кетин эгаллаётган Русия империясининг Хоразмга юриш бошлашига қуйидаги ҳодиса баҳона вазифасини ўтаган: «Баҳри Хазар кенорида баликчилик этиб юрган Русия фуқароларидан баъзиларини Манқишлоқ қозоқларидан бир жамоа асир этиб келтуруб, Хевақда сотмоқ бошладилар. Икки йил орадин ўтуб, асирлар йигирма бирга етди, Ҳижратнинг минг икки юз саксон еттиланчи йилида Русия давлати мундин огоҳ бўлуб, элчи юбориб, ул асирларни тилади» (Муҳаммад Юсуф Баёний. «Шажарайи Хоразмшоҳий». ЎзФА ҚИ, 274-рақам, 452-б — 453-а саҳифалар. Барча кўчирмалар шу нусхадан олинди. Бундан кейин фақат саҳифа рақамларини қавсда келтирамиз). Элчи келтирган нома мазмуни бундай эди: «Сиз жамоа била бизлар бурундин дўстлик била равиш этиб юрур эрдук. Алҳол, эшитурмизким, бир неча ўғри ва авбошлар биз жамоадан бир неча кишини асир этиб элтиб, ул тарафларда сотғон эрмишлар. Таваққуъ улдурким, буруңғи дўстлиғнинг риоясин тутиб, ул асирларни бериб юборгайсиз. Қозонлидин ул тарафи сизнинг ҳаддингиз ва бу тарафи бизга мутааллуқдур. Мундин сўнг асло бир-биримизнинг ҳаддимизға мутаарриз бўлмай, дўстона сулукни маслук тутғаймиз. Одам авлоди азиз ва мукаррам жамоадурлар. Оларни чорпой қаторларида бозорға солиб сотмоқ ҳеч вилоятда йўқдур. Сизлар ҳам мундоқ ишни этмасангиз яхшироқдур. Бу сўзларни қабул этсангиз, биз жамоанинг боиси миннатдорлиқимиздур. Вагарна, мундоғ ишларнинг охири низоъ ва ҳарбға мунжар бўлур, вассалом» (453-а-б).

Хоразм хони номага жавобан қулларни озод этса-ку, адолатдан бўларди. Аммо бу бўлғуси истилони тўхтатолмас, бир оз кечиктириши мумкин эди, холос. Зотан, «Русия давлати мундин бурун беш мартаба Хоразм устиға аскар юбориб, аларнинг баъзилари Хоразм йўлида ташналикдин қирилиб, баъзилари Хоразмга бориб урушиб, қирилиб, ҳанузгача асло зафар топа олғонлари йўқ эди» (458-б). Қулликка қарши оқилона сўзлар ёзган империя неча-неча «азиз ва мукаррам жамоа»ларни асрий қуллик асоратига шафқатсиз тортаётганди. Хоннинг рад жавоби Чор армияси ҳужумини тезлатди. Чунки «ушбу йил Русия давлати... Самарқанд ва Зарафшон водийларини забт этиб, Хўқанд била Бухоро оралиқлариға кирган» (454-а), навбат Хоразмга етган ва элчи мактубида муқаррар «низоъ ва ҳарб»дан огоҳлантирилган эди.

Империя армияси Хевага қараб юрар экан, босқинчиларча шафқатсиз иш тутди. Халқни талон-тарож этиб, ўлдириб, кўз кўриб, қулоқ эшитмаган ваҳшийликлар қилди. Иккиёқлама зулм остида қолган халқ янада эзилиб, хонавайрон бўлди. Бу кулфатли кунларни Баёний жонли ифодалашга эришган. Ҳазорасп, Қўнғирот элларининг забт этилиши манзаралари фикримизни далиллаши мумкин: «...ҳужум этиб кириб, эркагу хотун ва қариву йигит ва аёлу атфолдин бешикдоғи ўғлонлариғача қириб қатли ом этиб, иту эшак ва ҳар турлук жондор йўлуқса ҳам, отар эрдилар, чун жондор қўймай қириб тамом этдилар...» (465-а). Ёки яна бир парча: «...аҳолини эркагу хотун ва ёшу қарриға қарамай, қатли ом этиб, ондин сўнг ўтлаб ул овбани ер била яксон этдилар». (464-а).

Чор лашкари таъминоти учун юртга солинган солиқдан уч юз минг манати туркман халқининг ёвмут уруғига мансуб аҳолиси зиммасига тушади. Ёвмутлар бу солиқни дарҳол тўлашга ночор эдилар. Солномада бу ночорликка жавобан шафқатсиз ўтказилган зўравонлик манзараси шундай тасвирланган: «...чун ямутларнинг уч юз минг манотни, филҳол, топиб бермакка қудратлари йўқ эрди, бас улуғлари ва кадхудолардин бир нечалари келиб дедилар: «Бу маблағ бизларга бағоят оғирдир. Они муҳлатсиз топиб бермакнинг имкони йўқдур». Кауфман деди: «Ўн беш кун муҳлат бердук». Ямут кадхудолари дедилар: «Ўн беш кунда бизлар бу миқдор манотни жамъ қилмоққа қодир эрмасмиз. Муҳлатни кўпроқ бермасангиз бизлар бу маҳамни анжомға келтура олмасмиз». Ёвмут элининг ночорлиги, айни пайтда, «саркашлиги» туфайли Хоразм хони улардан бу маблағни ундира олмаслигига кўзи етган Кауфман «бу уч юз минг манотни ямутдин ўзимиз олурмиз» дея кибрланди. «...муҳлат тилаб келган ямут кадхудолариғаким, ўн бир киши эрдилар, қабилалариға қойтмоқ рухсатин бермай ва илтимослари жавобин ҳам ойтмай, Галавачовни талаб этиб ҳукм этдиким, ўзига мутааллуқ саккиз бўлак салдат ва саккиз бўлак қозоқ отлиси ва ўн тўп ва ...бир рукат батареяси била бориб ямут била урушиб, китолу жидол ўтун муштаал қилиб, оларға саркашликлари жазоларин бергай» (477-а). Бу тўқнашувнинг қонли манзараси ва даҳшатли мусибатини қуйидаги лавҳалар яққол гавдалантиради: «...Қозоқ отлилар кўзга кўрунганни отиб, қарри боболарни ва аёлу атфолни тиғ била чопиб, сут эматурғон ўғлонларни найза била санчиб ўтға отар эрдилар...» (477-б).

Қаттиқ олишувлар, талофотлардан сўнг ёвмут ва тамоми туркманлар жанггоҳни тарк этдилар. «Тамоми аҳмолу асқоллари ва аёлу атфоллари қола бердилар. Қарри кишилар ва беморлару захмдорлар йўлларда афтону хезон қочиб борар эрдилар. Русия аскари аларнинг изларидан етиб, ҳаммаларин шаҳид этдилар. Неча тифлларким (болалар), ота-оналари шаҳид бўлиб, қаёнға боруриарин билмай йиғлашиб, ҳар тарафга югурар эрдилар, ҳаммалари отларнинг ва аробаларнинг остида қолиб пора-пора бўлдилар. Русия аскари ул кун ўлжа алмоққа машғул бўлуб, ярим оқшом вақтида кўп қорамол ва қўю тева ва эшак сурукларин олиб лашкаргоҳға келдилар» (482-а).

Мазлум ёвмутларнинг тўлаган бу хуни, даҳшатли қатлиом ёғийнинг дилини юмшатмайди, кўзини тўйдирмайди. Аксинча, бу хунрезлик бошқа элат ва қабилаларни ҳам қўрқитиш, уларга буни ибрат тарзида тақдим этиб, шилиш, хонавайрон этиш учун қурол сифатида хизмат қилади: «Кауфман... бошқа туркманларнинг қабилалариға киши юбориб, талаб этилган тазминотни бир ҳафтада топиб берсунлар, вагарна, ямутларнинг бошиға тушғон иш аларнинг бошлариға ҳам тушар, деган амр юборди» (483-а). Босқинчилар маҳаллий аҳолининг оёғи остидан ерни, бош устидан эса осмонни тортиб ололмадилар, холос! «Бечоралар аҳли аёлларининг шойи, яъни тузуку билазук ва ғоливу фалосларин бешдин биру ўндин бир баҳосиға сотдилар. Русия девонлари олдиларким, бир неча зобит бу ишга маъмур бўлиб, туркманларнинг тузуклари ва ғолийлари ва отлариға баҳо қўюб олур эрдилар. Ўн кунгача бу ишга машғул бўлдилар. Муҳлат муддати тамом бўлуб, жамъ қилғонлари саксон минг тилло эрди...» (483-б).

Профессор Б. Аҳмедов бир суҳбатда таъкидлаганидек, «рус халқи билан чоризм ва унинг ҳарбий машинаси бошқа-бошқа» эди, албатта. Лекин шу «ҳарбий машина»нинг ичида ҳам хийла мураккаб муносабат ва вазиятлар кечган. У ерда ноҳақ қон тўкишга ва жон таслим этишга мажбур бўлган оддий рус аскарлари, сипоҳийлари — халқ вакиллари бор эдилар. Шунингдек, у ерда «ҳарбий машина» рулини шафқатсиз ва собитқадам бошқариб борган Кауфман каби якка ҳукмронлар ҳам бор эди. Ўрта Осиё истилоси жараёнида ноҳақ қон тўкишдан имкон қадар сақланишга ҳаракат қилганлар ва баъзида генерал-губернатор Кауфман билан мубоҳасага киришганлар бўлган. Аммо уларнинг интилишлари зое кетган, чунки «ҳарбий машина»нинг ўз ҳаракат қонунияти бор, кемага кирганнинг жони, кўзлаган мақсади бир эди. «Шажарайи Хоразмшоҳий»да бундай вазиятни акс эттирган ўринлар бор, мана улардан бири: «Кауфманнинг бу сўзи генерал Галавачов ва Ламокин ва Иванов ва тамоми зобитлару саркардаларга (бечора ёвмут аҳлига ҳужум қилиш) маъқулу мақбул бўлмай, ҳаммалари иттифоқ била дедилар: «Ямутлар била уруш этмак яхши эрмасдур. Не учунким, алҳол, аллар саркашлик зоҳир этганлари йўқдур, балки, арзи аҳвол била узоқроқ муҳлат тиларлар ва ўзбекдин мутеъроқ кўринадурлар. Буларға тилаган муҳлатларин бериб, ваъдага вафо қилмасалар, ондин сўнг ҳар тариқа жазо берилса, муносиб эрди. Чун Кауфман бир нимага ҳукм этган бўлса, асло ул ҳукмидин қайтмас эрди. Билзарура, аларнинг сўзларига қулоқ солмади. Галавачов ноилож бўлуб, мазкур лашкар била асаднинг ўн бешланчисида ҳаракат этиб ямут тарафига равон бўлди» (477-а).

Чор маъмуриятининг халқаро низолардан манфаатдорлик хусусияти генерал Кауфман фаолияти тимсолида яққол кўринади. Маълумки, Ўрта Осиё халқларининг азалий инқирозларига ўзаро ички ихтилофлар, элатлараро майда маҳаллийчилик, тарафкашлик иллатлари сабаб бўлиб келган. Мана бу лавҳада ёвмутлардан уч юз минг манотни ундиришни ўз зиммасига олган Кауфманнинг маккор ва мунофиқона қиёфасини кўрасиз: «Яна Кауфман бу фикрни ҳам айтиб эрдиким, ямутлар бу вилоятнинг шужаоъларидиндурлар ва ўзбеклар била буларнинг ораларида қадимдан адоват бордур. Бас, буларни тормор этмак ўзбекнинг итоати била вобастадур. Бас, ямут қабойилин қатли ом этиб, жаъмиятларин бузсам, ўзбекнинг интиқомларин олғон киши бўлуб, оларға миннат юкларман ҳам қувватларин кам этарман. Ондин сўнг, ҳамма манга мутеъву мунқод бўлурлар». Яна буким, ўзига ҳам алардин кўп дастбурдлар етиб эрди, тиладиким, ўзи ҳам интиқом олғай». (476а)

Эҳтимолки, ватани жонидангина иборат хоинлар бўлмаганида, ҳеч бир мамлакат ва халқ ғанимларга қул бўлмас эди. Чоризм истилочиларига ҳам маҳаллий хоинларнинг ватанфурушлиги асқотган. «Шажарайи Хоразмшоҳий»да Баёнийнинг хоинларга нафрати ва Ватан учун куюнишини акс эттирувчи лавҳалар кўп. Жумладан, Муҳаммад Раҳимхон тахтни ташлаб кетгач, ўзини хон деб эълон қилган Амир Тўранинг хиёнаткорлигини нафрат билан тасвирлайди: «Амир Ҳазорасп дарвозасини очдуруб шаҳарни Кауфманға таслим этди. Ондин сўнг, билзарура, аҳоли пайдар-пай келиб изҳори итоат эта бердилар. Урганж дарвозаси тарафдин бир жамоа Серанжуфға ўқ отиб, Русиядин бир миқдор кишини қатл этдилар. Дариғким, аҳли Хоразм марди мубориз жамоа эрдилар. Бир неча Ватан хоинлари ўз мақсадларин ҳосил этмак учун мундоғ ҳисоратни аларнинг бошлариға келтурдилар. Агар тамоми Хоразм аҳолилари якдилу якжиҳат бўлиб иттифоқ била Русия аскарига муқобил бўлуб, уруш этсалар эрди, эҳтимоли йўқ эрдиким, Русия аскари аларға зафар топа олғайлар. Мундин бурун беш навбат келиб асло зафар топа олғон эрмаслар. Нечунким, Хоразмнинг атрофида қуму даштлар бордур ва бир тарафида дарё бордурким, маҳкам садларнинг ўртасида воқедур. Онинг пасту баландин билмаган кишиларга фатҳи маҳол эрди» (470-б).

Баёний тарихий воқеаларни ўз кўзи билан кўрган ва ўз бошидан кечиргандек ҳикоя қилади. Аммо воқеалар жараёнига тарихчининг бевосита аралашгани сезилмайди. Эҳтимол, тарихнависликнинг холислик қонуни шуни тақозо қилгандир. Акс ҳолда, воқеанависнинг воқеалар марказидан четда туриб, бўлиб ўтган ҳарбу зарбни бунчалик аниқ ва муфассал баён этиши ҳам имкондан ташқари ҳолат. Баёнийнинг салафларидан бўлмиш муаррих Мунис Хева хонлигининг Хуросонга қилган юришидан қайтаётиб, йўлда вабо касалига йўлиқиб вафот этганлигини ҳам эсласак, мантиқан хулоса чиқадики, сарой воқеанавислари ҳарбий юришларда қўшин билан бирга бўлишган, демак, Баёнийнинг ўзи Хева юришларида иштирок этган.

«Хева давлат ҳужжатлари»да ғаройиб бир кундалик дафтар ҳақида ўқиймиз: «А. Л. Куннинг архив материаллари орасида Хева юриши қатнашчисининг ўзбек тилида ёзган юз варақлик кундалик дафтари бор. Кундалик дафтарга автор томонидан 1873 йилда, руслар Хевада турган вақтда кузатилган воқеалар ёзилган. Бу дафтарда муҳим географик ва этнографик маълумотлар ҳам бор». (Хева давлат ҳужжатлари. IIжилд, М. Й. Йўлдошев сўзбошиси, 22-бет).

Қизиқ, бу кундалик дафтар муаллифи ким бўлди экан? Баёний билан бир замон, бир муҳитда яшаб, бир қўшин юришларида қатнашиб, 1873 йил воқеаларини мозий саҳифаларига муҳрлаган бошқа тарихчи ҳам ўтганмикан? Агар шундай тарихчи ўтган экан, Баёний ундан хабар топган, кундалик дафтаридан фойдаланган ва бу ҳақда ўз тарихий асарларида маълумот берган бўлмасмиди? Ҳозирча бундай тарихчи маълум эмас. Тахмин қилиш мумкинки, мазкур кундалигу дафтар ҳам шу йилнинг октябрь ойида 150 йиллиги нишонланадиган Муҳаммад Юсуф Баёнийнинг қаламига мансуб бўлса керак. Айниқ, ҳарбий юришлар чоғида тўғридан-тўғри тарихий асар ёзиб бориш мушкул. Шунинг учун Баёний сафарда махсус кундалик дафтар тутган, юз бераётган воқеаларни унда изчил акс эттирган ва кейинчалик, «Шажарайи Хоразмшоҳий»нинг 1873—1914 йилларга оид қисмини шу кундалик дафтар асосида яратган бўлиши мумкин. Мазкур қисм ҳажм эътибори билан ҳам кундалик дафтарга яқин, у юз варақ атрофидадир. Бу сингари тарихий манбалар ҳали беҳисоб. Уларнинг аксарияти қўлёзма фондларида, кутубхоналарда ўз тадқиқотчиларини кутиб ётибди. Уларни ўрганиш, тилга киритиш, нашр этиш халқимиз тарихини бор бўй-басти билан кўрсатиш, учун ҳам, ундан бугунги авлодларни баҳраманд этиш учун ҳам зарур.

Нусратулло ЖУМАЕВ,
Иқболой АДИЗОВА.

ИНСОН—БАРЧАНИНГ САРВАРИ

Ҳар бир инсон дунёда бахту иқболга, муроду мақсадга интилиб яшайди. Билъакс, турли иллатларга ружу қўйиш, бетартиблик, нопокликка мойиллик бундай эзгу интилишларни пировард натижада барбод қилади.

Зуфарон Жўраевнинг «Ўзбекистон» нашриётида чиқарилган «Инсон-барчанинг сарвари» китобида шахс хулқ-атвори таназзулининг турли хил аломатлари хусусида бахс боради. Муаллиф ҳар қандай иллат саодатманд орзулар кушандаси эканлигини ҳаёт ҳақиқати орқали кўрсатиб беради.

МУЛКДОРЛАР ЎЗЛАРИНИ КЎРСАТИШДИ

Бекобод шаҳар маиший хизмат кўрсатиш соҳаларида мулкдорлар кундан-кунга кўпаймоқда.

Ҳозирга қадар йигирмага яқин маиший хизмат нуқтаси фуқароларга хусусий мулк қилиб сотилди.

Олдинлари давлатга зарар келтираётган сартарошхона, этикдўзлик устахонаси, бичув-тикув, кимёвий тозалаш цехларида энди мулкдорлар тадбиркорлик ва эркин рақобат билан иш юритмоқдалар. Янгича усул дастлабки ойданоқ ўз самарасини кўрсатди.

Т. ИСКАНДАРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

● ҚЎЛЛАРИНИ дуога очиб турган ушбу суратдаги отахон — Баҳром қори табаррук мўйсафидларимиздан. У киши рафиқаси Тўхтахон момо била 50 йилдан буён тинч-тотув яшаб, етти нафар фарзанд ўстиришди. «Боламнинг боласи — қандил ўрик донаси», деганларидек 30 нафар неваралар бувиси ва бобосининг нури дийдалари. Пойтахтимизнинг Юнус Ражабий номли маҳалласида истиқомат қиладиган бу оилани барча эҳтиром билан қадрлайди.

Р. ШАГАЕВ суратга олган.
(ЎзА).

• «Халқ сўзи» анкетаси

От изини той босяптими?

РЎЗНОМАМИЗ муҳарририяти миллий қадриятларимизнинг энг муҳим шохобчаларидан бўлмиш жойларнинг ўзига хос халқ амалий санъатининг бугунги аҳволини ўрганишни режалаштирди. Тарихимиз, маданий-маиший ҳаётимиз, санъатимизга доҳил барча моддий ҳамда маънавий бойликларимизни авлодларга етказиш—бурчимиз.

Мисгарлик, гиламдўзлик, каштачилик, дўппидўзлик, чопон, қийиқ, жияк, палаклар тикиш, қуроқчилик, ҳолвапазлик, тўр тўқиш ва ёғоч ўймакорлиги, бешиксозлик, ўйинчоқлар ясаш... — номларини узоқ санаш мумкин. Халқимиз асрлар давомида санъат даражасига кўтарган бу машғулотлар авлодларнинг ҳам калбини, ҳам хонадонини, ҳам юртни файзли, обод айлади.

Келинг, яхшиси амалий мусоҳабага ўтайлик.

1. Манзилингиз, исму шарифингиз ва машғулотингиз?

2. Яшаётган жойингизда халқ амалий санъатининг қайси тури (ёки турлари) билан шуғулланадилар?

3. Халқ амалий санъати билан кўпроқ кимлар (кексалар, ўрта ёшлилар, ёшлар) банд бўладилар?

4. Халқ ҳунармандлари ўзларига зарур хом ашёни (матолар, ип ва ипаклар, жун, темир-терсак, ёғоч, гил каби) қаердан оладилар?

5. Улар ўзлари тайёрлаган маҳсулотларни кимга, қаерда сотадилар-

6. Фикрингизча, шаҳрингиз ёки қишлоғингизда кенг ривожланган халқ амалий санъати турини янада тараққий эттиришга нималар тўсқинлик қилмоқда?

Жавобларингиз мазкур муҳим соҳанинг келажакдаги равнақи учун рўзнома саҳифаларида бошланажак қизғин баҳслар, таклифу мунозаралар, амалий тадбирлар учун дастлабки йўлларни очади.

МАКТУБЛАРИНГИЗНИ ҚУТАМИЗ.

ПАРВОЗ ВА ИНҚИРОЗ

Ўзбекистон халқ депутати Жаҳонгир МАМАТОВга очиқ хат

Ҳурматли Жаҳонгир ака!

Бир кун келиб Сиздек адолатпарвар, виждонли, разолат кушандаси бўлган жасоратли ҳамкасб дўстимизга шу ойдин ишончларимизни поймол этганингиз учун ҳафсалам пир бўлиб нома ёзаман, деб ўйламаган эдим.

Бу мактуб мен учун қанчалар оғир ва аламли эканлигини тушунарсиз деб умид қиламан. Аввало, мен Сизнинг ҳали Самарқанддаёқ номингиз машҳур бўла бошлаганига ҳавас қилган, газеталардаги жасоратли чиқишларингиздан ҳайратланган ва охир оқибатда халқ ноиби бўлганингиздан теримга сиғмай қувонган ва шодланган мухлис йигит, Сизга меҳр қўйган хайриҳоҳ бир ука эдим. Шу пайтга қадар Сизни ёқтирмаган, Сиздан шубҳаланган ва Сизни ранжитган одамларни адолат ва ошкораликка қарши ноҳалол ва носамимий кишилар деб ўйлар эдим. Бугун менинг Сизга нисбатан бўлган бу ишонч ва орзуларимга қаттиқ дарз кетди. Эҳтимол бу дарз олдинроқ Олий Кенгашнинг сўнгги нуфузли йиғинларидан бирида — Сизнинг юртбошига нисбатан одобсизларча айтган: «Бу юрт онангизнинг маҳрига тушганми?» деган иборангиз халқимизнинг катта қисми сингари мени ҳам ранжитганда пайдо бўлган бўлса, ажаб эмас.

Сизнинг ўша жаҳонгирона чиқишингиздан сўнг, кўп ўтмай янги лавозимга тайинланган шодон ва масрур онларингизда «Халқ сўзи» рўзномасида Президент ва унинг бугунги сиёсати ҳақида ёзган «самимий» сўзларингиздан андак шубҳалана бошлаган эдим. Лекин куни кеча Ўзбекистон ойнаи жаҳони раҳбари бўлганингиздан кейинги ҳаттиҳаракатларингиз, рости, мени бироз ҳайратга солди.

Шоиримиз, давлат арбоби Эркин Воҳидов билан суҳбат давомидаги такаббурлигингиз, ҳақиқат ҳомийси сифатидаги хитоб ва чақириқларингиз халқимизнинг кўпчилик қисми учун беодоблик, ҳақорат бўлиб туюлди. Шунда ҳам ижодий жараённинг мураккаблигини тушуна бошлаган бир ҳамкасб сифатида Сизнинг ҳолатингизни тўғри англашга интилдим... Кутилмаганда Сизнинг ойнаи жаҳон янги раҳбарлиги лавозимидан истеъфо берганингиз атрофидаги шов-шувларни эшитиб, ҳайратим баттар ошди. Рости, Сиз ҳамкасбимни ҳимоя қилиш мақсадида истеъфонгизга доир ҳужжатлар билан танишишга киришдим.

1992 ЙИЛ 7 ФЕВРАЛЬ КУНИ БЎЛИБ ЎТГАН ЎЗБЕКИСТОН ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ ИЖОДИЙ ХОДИМЛАРИНИНГ ЙИҒИЛИШИ ПРОТОКОЛИДАН КЎЧИРМА:

Э. ҲАЙИТБОЕВ, Ўзбекистон телерадиокомпанияси раиси:

— Буйруқбозлик билан иш юритадиган даврлар ўтиб кетди. Ўртоқ Маматов эса ўз фаолиятларини ойлик маошлари ҳақида, нечта машина ва телефонлари бўлиши тўғрисидаги гаплар билан бошладилар. Менинг олдимга депутатлик сўрови билан қоғоз олиб кирдилар, унда фақат шахсий талаблар ёзилган: машина битта эмас, иккита бўлиши керак — биттаси кундузига, иккинчиси кечасига. Телефонларни кўпайтириш ва яна шунга ўхшаш ҳоказо гаплар. Телевидение муаммолари ҳақида эса бир оғиз ҳам сўз йўқ...

Э. МУСАЕВ, Ўзбекистон телерадиокомпанияси раисининг биринчи муовини:

— Жаҳонгир Маматовни элга танитган ўзи телевидение бўлди. 1990 йили биринчи марта «Наврўз» телемарафонини ўтказганимизда у бошловчилардан бири эди. Ва шу хизмати учун унвон ҳам олди... Бу ерга раҳбар бўлиб тайинланганидан кейин ишни сал бошқачароқ бошлади. Дарров ўзини эфирга урди. Телевидение гўё унинг шахсий мулкидек иш тута бошлади. Республикадан катта миқдордаги озиқ-овқатнинг олиб чиқиб кетилаётганлиги ва унга мафиянинг алоқадорлиги ҳақидаги далил ва исботли «Шаҳар бедарвоза эмас» номли кўрсатувнинг охирги сонини йўқ қилмоқчи бўлди... Жамоа ва халқ манфаатини кўзламаган, шахсий амбицияси кучли, жиззаки одам телевидениедек катта даргоҳга раҳбарлик қила олмайди.

Қ. СОБИРОВ, сиёсий иқтисодий кўрсатувлар редакцияси катта муҳаррири.

— Жаҳонгирни яхши инсон, қалами ўткир журналист сифатида билардим. Лекин у киши раҳбар бўлиб бизнинг ишончимизни оқламадилар...

Н. ҲОЛИҚОВ, сиёсий-иқтисодий кўрсатувлар редакцияси бош муҳаррири муовини.

— «Шаҳар бедарвоза эмас» кўрсатуви ҳақида Жаҳонгир Маматов номи билан боғлиқ кўпгина шов-шув ва миш-мишлар бўлаяпти. Шу ҳақда бироз батафсилроқ гапирмоқчи эдим. Кўрсатувда Жиззах вилоятидан катта миқдордаги озиқ-овқат маҳсулотлари четга олиб чиқиб кетилаётганлиги ҳақида ҳикоя қилувчи материал бор эди. Планёрка пайтида Жаҳонгир ака: «Ахир яқиндагина бу вилоятдан кўрсатув берилган эди-ку, яна шу областни кўрсатаяпсизлармиʔ» деб уни эфирдан олиб ташламоқчи бўлдилар... Сўнг кечки программада кўрсатувнинг бошқа кунга қолдирилгани ҳақида эълон берилганига қарамай, кўрсатув эфирга чиқди.

Б. МУҲАМЕДОВ, Ўзбекистон телевидениеси дастур бош директори:

...Бу кўрсатувни эфирга чиқаришга Жаҳонгир қилган қаршиликларни истаган жойда исботлаб беришим мумкин. Унинг бу ҳаракати менда ҳам шубҳа уйғотди...

Ҳужжатларни кўздан кечириб, қарама-қарши фикрлар исканжасида қолдим. Масалага аниқлик киритиш мақсадида жумҳурият Ички ишлар вазири ўринбосари Ўрайимжон Абдуғаниевга қўнғироқ қилдим. Ва шундагина Сизнинг нима учун телевидение раҳбарлигидан «ўз ихтиёрингиз билан» бўшаб кетганингиз боисини ҳам тушунгандек бўлдим...

Телевидениедаги қисқа фурсатли сирли ҳатти-ҳаракатларингизни ўрганиш мобайнида Сизнинг ўтган кунларингизга оид баъзи ҳужжатларга ҳам дуч келдимки, улар мени тамомила лолу-карахт қилиб қўйди.

Сиз Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети органи бўлмиш «Совет Ўзбекистони» газетасининг Самарқанд области мухбири бўлганингиздан сўнг ҳам худди шундай ҳаёт тарзини — бошқаларни ўғри ва мутаҳҳам билиб, ўзингизни эса ҳалол ва адолатпарвар, қайта қуриш қаҳрамони қилиб кўрсатишдек бемаъни фалсафани содда самарқандликлар онгига сингдиришда давом этгансиз.

Сиз область миқёсидаги нуфузли ташкилотларга ёзган хатларингизнинг бирида Самарқанддаги маданият ва истироҳат боғида («Ёш гвардия» номидаги) слесарь бўлиб ишловчи М. Д. Истамовнинг ҳалол ва камтарлигини айтиб, унинг анчадан буён енгил машина ололмаётганлигию, унга ёрдам бериш «партия ва совет» ташкилотлари бурчи эканлиги ҳақида жонкуярлик қилганлигингиз ҳам диққатга сазовордир. Қани энди, ҳамма мухбирлар ҳам Сиздек меҳрибон ва ҳақиқатчи бўлишса. Сизнинг ушбу «ғамхўрлигингиздан» сўнг «Ёш гвардия» номидаги маданият ва истироҳат боғида 1987 йилнинг 20 мартидан ишлаб келаётган М. Истамовга боғ маъмурияти 1988 йилнинг январида енгил автомашина ажратиш ҳақида илтимоснома билан юқори ташкилотларга мурожаат қилди. Самарқанд шаҳридаги Темирйўл район ижроия комитети 1988 йил 20 январдаги 13-Р рақамли қарори билан М. Истамовга сотиш учун енгил машина ажратади. Ҳолбуки бошқа ташкилотларда енгил машина олиш учун одамлар 20-30 йиллаб навбатга туришар экан. Бу ҳам майли. Масалага Сиздек машҳур журналист аралашгандан сўнг одамлар йил тўлмай машина олишса, аслида ҳайратланмаслик керак. Бироқ, негадир райижроқўмга машина ишқида ёнган М. Истамов эмас, балки унга ёрдам қўлини чўзган журналист, яъни Сиз ташриф буюргансиз. Миннатдорчилик билдириб, машинани М. Истамовга олиб бериш учун эмас, балки... ўзингиз... унинг машинасини сотиб олиш учун боргансиз.

РАСМИЙ ҲУЖЖАТДАН КЎЧИРМА: «Ижроқўмдан машинани олиш учун М. Истамов эмас, балки Ж. Маматовнинг ўзи шуғулланди. Машина ажратилгани ҳақидаги ижроқўм буйруғидан кўчирмани ҳам Ж. Маматовнинг ўзи М. Истамовнинг сохта имзосини қўйиб, лекин ўз дастхати билан «Машинани олдим» деб ёзиб олиб кетди. Шундан сўнг ҳам машина М. Истамов номига расмийлаштирилмаган, балки сотиб юборилган...».

Самарқанд шаҳар ички ишлар бўлимидан олинган қуйидаги ҳужжат бошқа бир машина ҳақида ҳикоя қилади:

— Фуқаро Ж. Маматов номига ВАЗ—2107, давлат рақами Л 02—07 СН бўлган кулранг машина расмийлаштирилган. Машина область ижроия комитетининг 1990 йилнинг 25 апрелдаги 127/6 рақамли буйруғи ва Боғишамол ижроқўмининг 1990 йил 27 апрелидаги 76/Р рақамли буйруқлари асосида ажратилган.

Фуқаро Муин Давронович Истамов номига енгил машина расмийлаштирилмаган.

Жумҳурият газеталарида Сизнинг бир ин-кетин ўткир ва фош қилувчи мақолаларингиз босила бошлади. «Совет Ўзбекистони» газетасининг 1989 йил 18 март сонида эълон қилинган «Адолат» номли мақолангизда Сиз Самарқанддаги Промзона медсанчастидан Адолат Баҳриеванинг кирдикорларини хаспўшлаб, уни ноҳақ ҳимоя қиласиз. Бошқа бир журналист Вилор Ниёзматов эса «Советская культура» газетасида бу аёл ва унинг хатти-ҳаракатларини таҳлил қилган «Бош врач бўлмоқчиман» деган мақоласини эълон қилади. («Советская культура» 23 май 1989 йил). Қизиғи шундаки, бу мақолага нисбатан Сиз ҳам, «Совет Ўзбекистони» ҳам негадир эътироз билдирмадингиз...

Номзодингиз Жомбой гўшт комбинатидан депутатликка қўйилгандаги мураккаб вазиятда ҳам сиз бошқа рақибларингиз каби ҳалол ва мардона курашмагансиз. Бу ҳақда сизнинг катта-ю кичик сурат ва суҳбатларингиз эълон қилинган даста-даста газеталардаги ҳайратомуз гап сўзларингиз, ўзингизни Самарқанддаги ягона ҳақиқат учун курашчи қилиб кўрсатишга интилган қатор «фалсафа-ю», «кашфиёт»ларингиз яққол далолат бериб турибди. Бу курашда сиз ҳатто 1984 йилда газ йиғилиши оқибатида портлаш содир бўлиб ёниб кетган уйингизни ҳам қандайдир «қаҳрамонларингиз»нинг ўч олиши билан боғлаб, сохта обрў олишга ҳаракат қилгансиз. Ҳолбуки, сайловчилар билан учрашувларда шу ҳақда уялмай-нетмай афсоналар тўқиган пайтингиз кўкрак чўнтагингиздаги район ўт ўчириш командаси томонидан уйингиз аслида нима сабабдан ёниб кетгани ҳақида берилган расмий ҳужжат норасмий виждонингизни заррача қийнамаганига ҳайронман.

Ўзбекистон халқ депутати мандатини қўлга киритганингиздан сўнг ўз фаолиятингизни дадил давом эттирдингиз. Республика Олий Кенгаши Ошкоралик комитети раиси муовини сифатида «Ўзбекбирлашув» бошқармаси раҳбарларини Самарқанд кооператив техникуми директорини алмаштиришга мажбур қилганингиз ҳақида ҳикоя қилувчи ҳужжатлар ҳам бор экан, бу ҳақда техникум маъмурияти П. Б. Гулькаров ва Р. Ш. Ўроқовлар имзо чеккан мактубда бунга ўхшаш ноқонуний ҳатти-ҳаракатларингиз ўз баҳосини олган.

Самарқанддаги олғирлик Тошкентда ҳам давом этди. Савдо вазирига дўқ-пўписа билан қимматбаҳо мебель-гарнитурни сув текин қўлга киритганингизни бошқа қандай баҳолаш мумкин?!

Сиз бир умр халқни — олдин содда ва ишонувчан жомбойликларни, сўнг самарқандликларни ва ниҳоят бутун республика аҳлини чалғитиб, омадингиз юришиб келдингиз. Мансаб пиллапояларидан шунчалик тез кўтарила бошладингизки, ҳатто ўзингизнинг фидойи, адолатпарвар эканлигингизга ишониб қолдингиз.

Парламентда ишсиз қолганингизда чет элга кетаман деб сафсата сотдингиз. Сўнг синалган усулингизни ишга солиб, матбуотда жабрдийда ноиб сифатида чиқишлар қилдингиз. «Қалъа ичидан олингач» янги лавозимли ҳам бўлиб қолдингиз. Тағин омадингиз кулиб, ўзбек ойнаи жаҳони раҳбари курсисига ўтирдингиз. Қисқа муддатли фаолиятингизда «концертхона» ойнаи жаҳон жанжалхонага айланди. «Ўз ихтиёрингиз билан» истеъфога чиққанингиздан сўнг, яна «шантаж» санъатини ишга солдингиз: Президент, ҳукумат нотўғри ишлаяпти... Энди яна Сиз аризангизда ёзганингиздек, «оппозициядасиз».

«Халқ сўзи»даги мақолангизда «Қалъа ичдан олинади» деган иборага кўзим тушган. Ҳақ гап. Ўшанда Сиз қайси қалъани назарда тутган эдингиз. Сиз ўзингиз қайси қалъага мансубсиз?! Ҳаммамиз ҳам хом сут эмган бандамиз. Ҳаётнинг бу чигал чорраҳаларида турли хатоларга йўл қўямиз, виждон азобини тортамиз.

Жаҳонгир ака!

Инсон орзу билан яшайди. Беайб парвардигор. Неларнингдир илинжида турли режалар тузамиз. Ҳар қандай режа-ю истак мезони — Инсоф унутилган кун биз қиёфамизни йўқотамиз! Қиёфа бу — аввало ном, бурч, виждон, инсоф, диёнат, эришган ютуқларимизу, йўл қўйган нуқсонларимизнинг, уволу савобларимизнинг якунидир. Менинг назаримда энг муҳими халқнинг ишончини баҳоли қудрат оқлаш. Унинг назаридан қолмаслик. Сиз бунга нима дейсиз?

Ҳурмат ва эҳтиром билан:

Исмат ХУШЕВ,
«Ҳаёт ва иқтисод»—«Жизнь и экономика» журналлари бош муҳаррири.

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР !

БАРС

БАРС

ҚАВДО УЙИ

ЁПИҚ АКЦИОНЕРЛИК ЖАМИЯТИ

НИЗОМ ЖАМҒАРМАСИ 10.000.000 СЎМ

МУАССИСЛАР - ВАЗИРЛИКЛАР, КОНЦЕРНЛАР, ЙИРИК БАНКЛАР, САВДО ҲАМДА ЖУМҲУРИЯТ ВА ҲАМДЎСТЛИК МАМЛАКАТЛАРИНИНГ ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК КОРХОНАЛАРИ, ҚЎШМА КОРХОНАЛАР ВА ЧЕТ ЭЛ ФИРМАЛАРИ.

Танлов асосида

факат 100та акцияни таклиф килади

ФАҚАТ ЭРКИН ЖОЙЛАШИШ УЧУН БЕЛГИЛАНГАН ЭНГ ПАСТ ҚИЙМАТИ 5.000 СЎМ. **ФАҚАТ** САНОАТ, САВДО, ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК КОРХОНАЛАРИГАГИНА ТААЛЛУҚЛИ.

БАРС - БУ СИЗНИНГ МАҲСУЛОТИНГИЗНИ ХОҲЛАГАН МАМЛАКАТИНГИЗГА ЭКСПОРТ ҚИЛАДИ ВА СИЗ УЧУН КЕРАКЛИ МАҲСУЛОТЛАР ВА УСКУНАЛАРНИ ЧЕТ ЭЛДАН ОЛИБ КЕЛАДИ.

БАРС - БУ ДОИМИЙ ҲАРАКАТДАГИ МАЙДА ВА КАТТА МИҚДОРДАГИ УЛГУРЖИ ХАЛҚ ИСТЕЪМОЛИ МАҲСУЛОТЛАРИНИ СОТИБ ОЛУВЧИ ҲАМДА СОТУВЧИ КЎРГАЗМА-ЯРМАРКАДИР.

БАРС - БУ ЙИЛЛИК КАМИДА 12 ФОИЗ МИҚДОРИДАГИ КАФОЛАТЛИ ДИВИДЕНДДИР.

БОҒЛАНИШ ТЕЛЕФОНИ: 55-90-15.

«ЎЗШАРТНОМАСАВДО» ТИЗИМИ ХИЗМАТИДАН ФОЙДАЛАНАЁТГАН БАРЧА ШЕРИКЛАР ДИҚҚАТИГА!

Ўзбекистон шартномалар ва савдо бўйича давлат-акционерлик уюшмаси олдиндан мўлжалланган ҳақ учун жумҳурият истеъмолчиларига ёғоч-қоғоз, қурилиш, кимё ва лок-бўёқ ашёлари, машинасозлик, электротехника ва қабель маҳсулотлари, юк ташийдиган автомобиллар, йўл қурилиши техникаси, авто ва электр юклагичлар, қора металл прокати, канализация учун ишлатиладиган чўян ва катта диаметрдаги пўлат қувурлар, металлни қайта ишлаш ва темирчилик-пресс жиҳозлари, жумладан термик қатлам автоматлари, подстанциялар линияси арматураси, коммунал машиналар, махсус кийим-бош ва меҳнатни муҳофаза қилиш воситалари, фуқаролар мудофааси мол-мулки ва бошқа моддий-техник маблағларни эркин сотади.

«Ўзшартномасавдо» уюшмаси режали тақсимланадиган маҳсулотларга квотаси бўлган истеъмолчиларнинг, агар тўлашга уларнинг қурби етмаса, бу маҳсулотлар эркин савдога чиқарилишига диққатларини жалб қилади.

Алоқа учун телефонлар: **41-38-72, 41-13-10, 41-02-82.**

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи: Анвар ЖУРАБОЕВ.

МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй

Таҳририятга ҳажми 9 бетдан ортиқ мақолалар қабул қилинмайди. Топширилган қўлёзмалар муаллифларга қайтарилмайди.

Алоқа учун телефон: 33-07-48.
Индекс: 64608. Буюртма Г—86.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. Тошкент шаҳри 700083, Ленинград кўчаси, 32-уй. 100000 нусхада чоп этилади. Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди: 23.16. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12